

**LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LAG-a
MARETA
ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027.**

2. Izmjena LRS, prosinac 2025.

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
Podmjera 19.1. »Pripremna pomoć« – provedba tipa operacije 19.1.1. »Pripremna pomoć« Mjera 19
»Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER
(CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)«
Lokalna akcijska grupa „Mareta“

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020. (2021. i 2022.)
Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

POPIS KRATICA

AGRONET	Elektronička aplikacija namijenjena za pomoć poljoprivrednim gospodarstvima i ostalim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi
ARKOD	Sustav identifikacije zemljišnih parcela
APRRR	Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
CLLD	eng. <i>Community Led Local Development</i> - Lokalni razvoj vođen lokalnom Zajednicom
DZS	Državni zavod za statistiku
EE	Energetska učinkovitost
EU	Europska unija
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESIF	Europski strukturni i investicijski fondovi
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
IT	Informacijske tehnologije
JLS	Jedinica lokalne samouprave
JU	Javna ustanova
LAG	Lokalna akcijska grupa
LEADER	Program Europske unije za razvoj ruralnih područja fran. <i>Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i>
LRS	Lokalna razvojna strategija
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
OCD	Organizacije civilnog društva
OIE	Obnovljivi izvori energije
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PP	Park prirode
PRR	Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020.
SOPG	Samoopskrbno obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
RH	Republika Hrvatska
RM	Republika Mađarska
SP ZPP	Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. - 2027.
TZ	Turistička zajednica
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika EU-a
ZŽ	Zadarska županija

SADRŽAJ

UVOD	5
1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS)	6
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a	6
1.1.1. Područje LAG-a	6
Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u.....	7
Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske.....	7
Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u.....	8
1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a	8
1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a	9
1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština.....	9
Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a.....	10
1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a.....	10
Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a.....	11
Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a.....	11
1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a.....	11
Tablica 4: Komunalna infrastruktura na području LAG-a.....	12
1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a.....	13
Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a	14
1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a.....	14
Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a	16
Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	17
Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	17
Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	17
Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	18
Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	18
Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a.....	19
Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a	19
Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	20
Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a.....	21
Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a	21
1.3. Demografske značajke područja LAG-a.....	22
Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a	23
Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a.....	24
2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.	25
Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata	26
3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a.....	29
3.1. Opis partnerstva	29

Tablica 20: Članovi LAG-a.....	30
Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS	30
Tablica 22: Upravni odbor LAG-a Mareta - tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju.....	30
3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS	31
Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS	31
4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA	32
4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize.....	32
Tablica 24: SWOT analiza LAG-a.....	34
5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS	35
5.1. Prikaz potreba područja LAG-a.....	35
Tablica 25: Potrebe područja LAG-a	37
5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS.....	37
Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS.....	37
5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje.....	38
Tablica 27: Intervencije u LRS	38
Tablica 28: Projekti suradnje	41
Tablica 29: Opis intervencija	42
5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a.....	52
5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om.....	53
Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP.....	53
6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS.....	53
6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS	53
Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS	54
6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS.....	55
Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP	56
7. FINACIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS	57
7.1. Financijski plan provedbe LRS.....	57
Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS	57
7.2. Akcijski plan provedbe LRS	58
Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS	58
PRILOZI.....	59
Prilog 1.	59
Prilog 2.	59
Prilog 3.	61
Prilog 4.	67

UVOD

Lokalna akcijska grupa (LAG) Mareta osnovana je 19. prosinca 2012. godine i obuhvaća 7 jedinica lokalne samouprave na području Zadarske županije. LAG je partnerstvo multisektorskih razvojnih koje, svojim radom, doprinosi jačanju kapaciteta te širenju LEADER/CLLD načela i metodologije u integralnom podregionalnom teritorijalnom razvoju. Lokalna razvojna strategija (LRS) LAG-a osnovni je dokument integriranog teritorijalnog razvoja pod vodstvom zajednice LAG-a koji se provodi u svrhu ostvarenja cilja 5. Kohezijske politike Europske unije (EU) „*Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa*“ za programsko razdoblje 2021.-2027. Svrha LRS je i *provedba programa LEADER/CLLD* u okviru Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike EU usmjerena integriranom razvoju ruralnih područja koji vodi lokalna zajednica u programskom razdoblju 2023.-2027. LRS sadrži osnovne smjernice za realizaciju razvojnih intervencija na lokalnoj razini putem projekata koji odgovaraju specifičnim razvojnim potrebama lokalne zajednice i koji, na najbolji način, doprinose integralnom i održivom razvoju područja LAG-a.

Lokalna razvojna strategija izrađena je u skladu sa *Strateškim planom Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. – 2027.* (SP ZPP), intervencijom 77.06 *Potpora LEADER/CLLD pristupu* te prema *Uputi za izradu intervencija* i *Obrascu za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a za razdoblje 2023.-2027.*, dokumentima donesenim od strane Ministarstva poljoprivrede. Također, Lokalna razvojna strategija usklađena je sa *Planom razvoja Zadarske županije 2021.-2027.* kao i drugim relevantnim razvojnim dokumentima nadređene regionalne i nacionalne te EU razine.

U pripremi i izradi LRS ključnu ulogu imali su predstavnici dionika iz svih interesnih skupina – gospodarske, civilne i javne odnosno iz gospodarskog, javnog i civilnog sektora. Cijeli proces izrade LRS zasnovan je na partnerskom pristupu i na sedam načela LEADER-a. U provedbi konzultacija sa širokim krugom razvojnih dionika održane su interaktivne radionice, sastanci, konzultacije na kojima su razmijenjene razvojne potrebe kao i dosadašnja iskustva u potpori razvoju područja LAG-a. Za utvrđivanje fokusa intervencija, odnosno njihova obuhvata, provedena je anketa koja je ujedno bila podloga za definiranje razvojnih potreba.

Skupština LAG-a Mareta je, nakon rasprave i usuglašavanja, na sjednici održanoj 25. rujna 2023. usvojila Lokalnu razvojnu strategiju za programsko razdoblje 2023.-2027. Prvu izmjenu LRS, Skupština LAG-a Mareta usvojila je na sjednici održanoj 18. prosinca 2024. Drugu izmjenu LRS, Skupština LAG-a usvojila je na sjednici održanoj 19. prosinca 2025.

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS)

1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a

1.1.1. Područje LAG-a

LAG Mareta obuhvaća 7 jedinica lokalne samouprave Kali, Kukljica, Preko, Privlaka, Nin, Sali i Zadar koje administrativno pripadaju sjeverozapadnom priobalnom i obalnom području Zadarske županije. LAG obuhvaća ukupno 44 naselja, od toga se na otocima nalazi 31 naselje ili 70,45% naselja LAG-a. Sjedište LAG-a je u naselju Olib, na istoimenom otoku koje je 29 nautičkih milja (52,3 km) udaljeno od Zadra s kojim je administrativno i funkcionalno povezano. Područje LAG-a pripada statističkoj NUTS 2 regiji – Jadranska Hrvatska. Površina LAG-a je 451,08 km² (0,80% kopnenog teritorija RH, odnosno 12,38% Zadarske županije).

Na krajnjem sjeverozapadu Ravnih Kotara i Ravno-Kotarskog primorja se nalazi Grad Nin, Općina Privlaka, prigradska naselja Grada Zadra i urbano naselje Zadar. Na otoku Ugljanu se nalaze 3 Općine: Kali, Kukljica i Preko. U okviru Općine Preko su i manji, nastanjeni, otoci: Rivanj, Sestrunj i Ošljak. Općina Sali, osim Dugog otoka, obuhvaća i naseljeni otok Zverinac. U okviru Grada Zadra je 7 nastanjenih otoka: Molat (s naseljima: Molat, Zapuntel i Brgulje), Iž (s naseljima: Mali i Veli Iž), Ist, Premuda, Rava, Silba te Olib (s istoimenim naseljima). Otok Silba, zajedno s Premudom i Olibom, čini podsilbensku skupinu otoka koji su međusobno, donekle, povezani zbog male prostorne udaljenosti. Na temelju udaljenosti od kopna, unutar LAG područja su: 3 priobalna, 9 kanalskih i 8 pučinskih otoka.

Sve JLS na području LAG-a su administrativno i funkcionalno povezane sa Zadrom koji je političko, administrativno, gospodarsko, obrazovno, zdravstveno i prometno središte Zadarske županije (šire i sjeverne Dalmacije) i sjedište Zadarske nadbiskupije. Drevni grad Zadar naseljen je cca 3.000 godina, s brojnim kulturno-povijesnim znamenitostima. Prostire se na 25 km². Po broju stanovnika (Popis 2021.) je 2. grad po veličini u Dalmaciji, a 5. u Republici Hrvatskoj. Priobalno područje (Grad Nin i Općina Privlaka) i zadarska naselja Babindub, Crno, Petrčane i Kožino su dobro prometno povezana sa Zadrom (uključujući autobusni javni promet) te stanovnici mogu zadovoljiti sve svoje potrebe, koje im pruža Zadar, u okviru dnevnih migracija. Iako snažno turistificirano, ovo područje ima izražene oznake ruralnosti (običaji u svakodnevnom životu, tradicionalne gospodarske djelatnosti). Naselja sjeverno od Zadra (Babindub i Crno) će, nakon završetka izgradnje gospodarske zone Crno, biti jače izložena urbanizaciji.

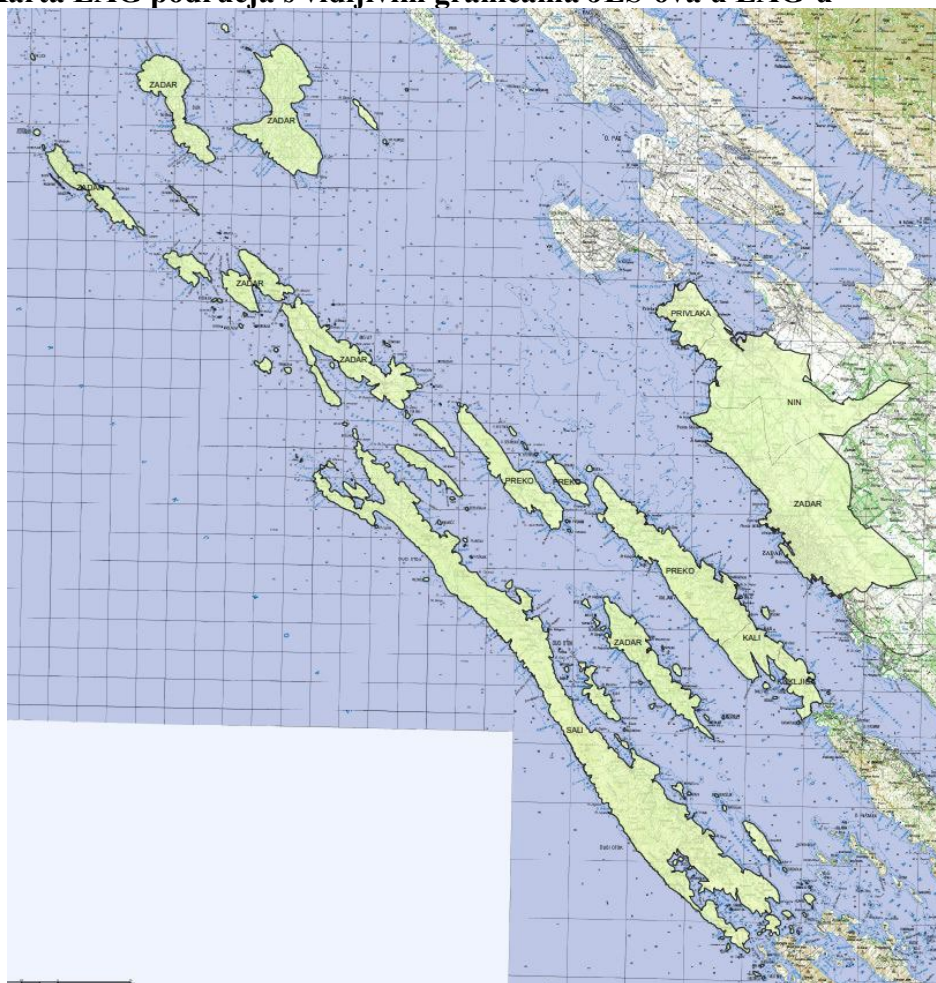
Sažeto: Naseljeni i povremeno nastanjeni otoci na području LAG-obuhvata (Izvor: MRRFEU)

JLS	Priobalni otoci	Kanalski otoci	Pučinski otoci	Od toga povremeno nastanjen ¹
Preko	Ošljak, Ugljan, Galovac (Školjić),	Rivanj, Sestrunj, Sestrica mala (Rivanj)		Galovac (Školjić), Sestrica mala (Rivanj) ²
Sali		Lavdara, Zverinac	Dugi otok, Katina, Sestrica vela (Kornat)	Katina, Sestrica vela (Kornat), Lavdara
Zadar		Iž, Olib, Rava, Silba	Grujica, Ist, Molat, Premuda, Škarda	Škarda, Grujica
UKUPNO	3	9	8	7

¹ Prema definiciji da je otok nastanjen ako na njemu živi min. 1 stanovnik. RH ima 48 nastanjenih otoka

² Prema Registru otoka naziv Rivanj imaju dva otoka koja pripadaju Općini Preko_ Rivanj i Sestrica mala (Rivanj)

Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u

Izvor: *Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije*

Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske

Izvor: *LAG Mareta*

Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u

Osnovni statistički podaci o LAG-u						
Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja iz JLS u sastavu LAG-a	Broj stanovnika u naselju	Površina JLS km ²	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km ²)	Broj kućanstava u JLS
Kali	1.585	1	Navedeno u Prilogu 2.	9,41	168,44	656
Kukljica	628	1		6,79	92,49	275
Nin	2.705	6		52,86	51,17	1.021
Preko	3.556	8		54,79	64,9	1.472
Privlaka	2.128	1		11,17	190,51	807
Sali	1.746	12		124,35	14,04	774
Zadar	70.779	15		191,71	369,2	26.713
Ukupno LAG	83.127	44		83.127	451,08	135,82*
Osobna iskaznica LAG-a						
OIB	16531418012					
Adresa sjedišta	Olib 201, 23296 Olib					
Adresa podružnica	Područni ured Zadar, Špire Brusine 10/1, 23000 Zadar					
Kontakt telefon	+385 23 207096					
Kontakt e-mail	info@lagmareta.hr					
Mrežna stranica	https://www.lagmareta.hr/					

Izvor: Državni zavod za statistiku – za osnovne statističke podatke o LAG-u; Popis stanovništva 2021. *Prosjeak

1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a

LAG Mareta obuhvaća područje smješteno na dodiru Jadranskog mora i dinarske planinske zone. Na karbonatnoj podlozi u relativno vlažnim uvjetima razvio se krški okoliš obilježen nerazvijenom površinskom, ali vrlo razvijenom podzemnom hidrografijom. Tektonski i geomorfološki procesi su kroz geološku prošlost doveli do uravnavanja kopnene zone u neposrednom zaobalju Zadra, akumulacije fliša u depresijama, te se razvio relativno uravnijen prostor Ravnih kotara, koji predstavljaju najveće poljoprivredno područje Dalmacije. Područje LAG-a Mareta obuhvaća dio Ravnokotarskog primorja (dijelovi Gradova Nina i Zadra i Općina Privlaka) i Središnjim Ravnim kotarima (dijelovi Grada Nina). Depresije na zapadu su, u holocenu, poplavljene i iznad morske razine, ostala su samo vapnenačko-dolomitna bila - otoci. Važna značajka ovog usitnjenog otočja je izduženost otoka i nizova, usporednost nizova otoka i morskih „kanala“ s obalom (tzv. dalmatinski tip obale) i razmjerno istaknuta hipsografija. LAG obuhvaća i dio Zadarskog arhipelaga; 7 povremeno nastanjenih i 13 nastanjenih otoka (27,08 % nastanjenih otoka Republike Hrvatske), te niz otočića i hridi. Najveći su Dugi otok (7. otok na Jadranu) i otok Ugljan. Zadarska skupina otoka se može dijeliti na sjevernu usitnjenu skupinu (Olib, Silba, Premuda, Ist, Molat), ugljansko-pašmansku skupinu (Sestrunj, Rivanj, Ugljan, Ošljak) te dugootočko-kornatsku skupinu (Zverinac, Dugi otok, Rava, Iž).³ Na području LAG-a Mareta nema površinskih voda. Kakvoća mora na području Zadarske županije (pa tako i na području LAG-a) je visoka, prosječni salinitet je 38‰, a morska voda je prozirna. Zimi temperatura morske vode iznosi približno 11°C, dok je ljeti temperatura oko 26°C. Područje LAG-a karakterizira sredozemna (mediteranska) klima s pretežno toplim i suhim

³ (Magaš i Faričić, 1999). Napomena: U poglavlju 1.1.2 navedeni samo otoci pod LAG obuhvatom.

ljetima te blagim i kišovitim zimama. Tipični vjetrovi su bura (slabije izražena nego na Pagu i Velebitskom kanalu) i jugo koji su karakteristični za zimske mjesece. Ljeti puše maestral (sjeverozapadni vjetar, ublažava ljetne vrućine). Prosječna godišnja količina oborina je iznosila 915 mm, u prosjeku je 107 dana s kišom ($\geq 0,1$ mm) te jedan dan sa snijegom (≥ 1 cm). Najmanja količina oborina je u srpnju (27,5 mm). Srednja godišnja temperatura je iznosila je 15,3°C. Najhladniji mjeseci su bili siječanj i veljača s prosječnom temperaturom od 7,3°C. Prosječna vrijednost relativne vlage zraka je 72%. Prosječni godišnji broj sunčanih sati je iznosio ukupno 2.475 sati godišnje. Najveći broj sunčanih sati u prosjeku je imao mjesec srpanj (356 sati), dok je mjesec s najmanje sunčanih sati bio prosinac (109 sati).⁴ Europska agencija za okoliš (EEA) stavlja Republiku Hrvatsku u skupinu europskih zemalja s najvećim kumulativnim udjelom šteta od ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja u odnosu na bruto nacionalni proizvod. Najveću ranjivost pokazuje poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, energetika i turizam, jer uvelike ovise o klimatskim uvjetima. Klimatske promjene su prepoznate i kao „sigurnosna prijetnja, rizik i izazov za Republiku Hrvatsku“⁵ predviđa djelovanje u pravcu jačanja otpornosti na klimatske promjene i smanjenja rizika. Prema opažanjima na području LAG-a se uočava sve više dana s ekstremno visokim temperaturama u ljetno doba, dužim sušama i pojavom snažnih vjetrova (jugo, bura) i u drugim godišnjim dobima.

1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a

1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština

Područje LAG-a Mareta je **naseljeno od pretpovijesnih vremena (pećina Vlakno, Sali)**. U predrimskom dobu **Nin je značajno liburnsko naselje**. U antičko doba Nin (Aenona) je **municipij**, a Zadar ima status kolonije. **Od 7 st. Zadar je glavni grad bizantskog temata Dalmacija. Nin u 9. st. je jedan od stolnih kraljevskih gradova i sjedište prve hrvatske biskupije**. Nakon 1102. godine i nastanka Ugarsko-hrvatskog kraljevstva Nin i Zadar se nastavljaju gospodarski razvijati. **Zadar postaje glavni grad austrijske pokrajine Dalmacije, do 1918.** Od 1945. Zadar i okolica doživljavaju snažan društveni i gospodarski napredak, koji je prekinut u Domovinskom ratu kad je grad bio izložen neprijateljskim napadima i odvojen od zaleđa. Nakon 1995. i oslobođenja zaleđa (u akciji Oluja) te izgradnjom autoceste A1, početkom 2000-tih kao i zbog opće društvene stabilizacije Zadar i okolica nastavljaju svoj društveni i gospodarski razvoj. U Ninu **najznačajniji kompleks iz rimskog vremena je Forum s kapitolijem**, na kojem se nalazio monumentalni hram, odakle potječe sedam pronađenih statua rimskih imperatora nadnaravne veličine koji spadaju u red najboljih umjetničkih djela te vrste u svijetu. Sa stanovišta nacionalne kulture najznačajniji spomenici na području Nina su **crkva sv. Križa**, sagrađena u 9 st. i **kompleks crkve sv. Anselma**. Značajna kulturna baština je **povijesna jezgra grada Nina** sa sačuvanim. Na području Nina pronađena je i **Višeslavova krstionica** najznačajniji spomenika hrvatske kulture iz ranog srednjeg vijeka. U Ninu se nalaze **ostaci starohrvatskog broda Condura Croatica iz 11. st.** Najznamenitija osoba područja LAG-a je biskup Grgur Ninski, glavni zagovornik staroslavenskog jezika, glagoljice i glagoljaškoga bogoslužja. Povijesna **jezgra grada Zadra – Poluotok je na UNESCO-voj listi svjetske baštine**. Poluotok je zadržao antički raster gdje glavna uzdužna i glavna poprečna ulica zatvaraju prostor gradskog trga (forum). Unutar Poluotoka se nalazi episkopalni kompleks s katedralom, baptisterijem i episkopijem iz ranokršćanskog doba. Crkva sv. Donata je najvrjedniji primjer predromaničkog graditeljstva u Hrvatskoj. Crkve sv. Marije, sv. Krševana i sv. Stošije, građene su u romaničkom stilu, a crkve sv. Frane, sv. Dominika i sv. Mihovila u gotičkom stilu. Iz razdoblja renesanse sačuvane su gradske zidine, a njihov

⁴ Svi navedeni podaci su rezultat mjerenja 30-godišnjeg niza podataka (1981.-2011.) meteorološke postaje Zadar.

⁵ Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske (NN 73/17)

najprepoznatljiviji dio su Kopnena vrata na „Foši“ (1543.). Suvremeni objekti javne namjene su morske orgulje i instalacija Pozdrav suncu su radovi arhitekta Nikole Bašića. Od pojedinačnih predmeta **škrinja sv. Šimuna (spomenik kulture nulte kategorije)**. Na otocima najviše je zaštićenih objekata **sakralne baštine**: predromanička crkva sv. Pelegrina u Savru (Dugi otok); Muzej franjevačkog samostana sv. Pavla Pustinjaka na Galevcu (Školjić, Preko) s 56 predmeta i umjetnina; tvrđava Sv. Mihovila (Ugljan); crkva Gospe od Sniga u Kukljici; crkva sv. Marije u Malom Ižu iz XI. st.; Kapetanska kuća Marinić i Toreta u Silbi; Komunjski magazin – stara uljara u Premudi, obrambena kula „Kaštel“ u Olibu. Sačuvana **nematerijalna kulturna baština je lončarstvo na otoku Ižu** koje se može pratiti od prapovijesti, s 18 tradicijskih oblika iškog lončarstva. Na otoku Ižu su 2 zbirke etnografska i kulturno povijesna, koje su u sklopu Narodnog muzeja Zadar. Na Olibu se nalazi Etnografska zbirka Rafaela Pulišića. **Pučki običaji** sačuvani su unutar svetkovine Gospe od Zečeva u Nin, a Tovareća mužika iz Sali čuva običaje tjeranja zlih duhova. Silbenski tanac važan je dio kulturnog identiteta otoka Silbe koji datira iz 17. i 18. st. Arbanaški govor pripada genskom narječju albanskog jezika i svoju posebnost duguje svojoj izoliranosti od matičnog narječja. Pod **zaštitom UNESCO-a** na Reprezentativnoj listi nematerijalne kulturne baštine nalaze se pojedina umijeća, znanja koja su zajednička većini priobalnih županija kao što su **klapsko pjevanje, umijeće suhozidne gradnje te mediteranska prehrana** na hrvatskoj obali koja obuhvaća ne samo prehranu već i „...vještina, znanja, praksi, vjerovanja, ponašanja i običaja vezanih uz poljoprivredu i ribarstvo, sakupljanje, preradu, pripremanje i osobito konzumiranje hrane.“ Najugroženija je nematerijalna kulturna baština koja je živa ukoliko je svakodnevno žive stanovnici područja.

Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Kali	1	0	0	0	2	0	0
Kukljica	0	0	0	0	0	0	0
Nin	5	1	0	3	1	3	1
Preko	10	0	0	1	7	4	0
Privlaka	1	0	0	0	1	0	0
Sali	8	0	0	2	6	3	1
Zadar	48	3	0	10	64	28	3
Zajedničko za sve JLS u LAG-u	0	0	0	0	0	0	10
Ukupno LAG	73- navedeno u prilogu 3.	4- navedeno u prilogu 3.	0	16- navedeno u prilogu 3.	81- navedeno u prilogu 3.	38- navedeno u prilogu 3.	15- navedeno u prilogu 3.

Izvor: *Ministarstvo kulture i medija*

1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a

Park prirode Telašćica (dio Dugog otoka) obuhvaća raznovrstan biljni i životinjski svijet, geološke i geomorfološke fenomene, raznovrsnim zajednicama morskog dna i arheološke lokalitete. PP Telašćica obuhvaća akvatorij od 13 otoka i hridi, površine 70,5 km², od čega 44,55 km² je more. Kopneni dio parka izuzetno je diferencirano krško područje s bujnom mediteranskom vegetacijom s preko 400 biljnih vrsta. Temeljni fenomeni Parka su uvala Telašćica, strmac Dugog otoka i slano jezero Mir. Uz granicu s Parkom nalazi se **botanički**

rezervat maslinik Saljsko polje s maslinama starim i do 700 godina. Unutar maslinika nalaze se enklave vinove loze i smokava. U kategoriji značajnog krajobraza nalazi se otok Ošljak (Općina Preko), 800 m udaljen od otoka Ugljan, s tipičnim mediteranskim biljnim pokrovom, malim selom i starom ribarskom lukom. U gradu Zadru Park Vladimira Nazora je zaštićeni spomenik parkovne arhitekture. Na području LAG- a nalazi se cijeli niz sačuvanih prirodnih područja koja su evidentirana u prostornim planovima uređenja. Prema NATURA 2000 na području LAG Mareta određena su SCI područja⁶ koja zauzimaju 55.408,85 ha, a SPA područja⁷ zauzimaju površinu od 26.015,43 ha. S obzirom da se ove dvije razine zaštite dijelom preklapaju zaštićena površina iznosi 62.670,32 ha, uz napomenu da veličine SCI i SPA područja, odnosno cjelokupnog NATURA 2000 područja unutar LAG-a uključuju i kopnenu i morsku površinu. Tijekom 2021. i 2022. godine provodili su se postupci vezani za izradu Planova upravljanja područjima pod ekološkom mrežom Natura 2000 na temelju kojih će se upravljati ovim područjima idućih 10 godina. Na području LAG-a, Grad Zadar i Općina Preko su usvojile (SECAP)⁸ Akcijski plan energetske i klimatski održivog razvitka. Grad Zadar je usvojio i Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za svoje područje 2020. – 2024.

Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a

Kategorija zaštite	Naziv	Površina u ha	Godina proglašenja	JLS-ovi u LAG-u na čijem području se nalazi
Park prirode	Telaščica	6999.28	1988.	Sali
Posebni (botanički) rezervat	Saljsko polje	202.10	1960.	Sali
Značajni krajobraz	Sjeverozapadni dio Dugog otoka	652.16	1967.	Sali
Značajni krajobraz	Otok Ošljak	33.89	1985.	Preko
Spomenik parkovne arhitekture	Park Vladimira Nazora	4,00	1968.	Zadar
Ukupno LAG	5			

Izvor: *Bioportal, web portal informacijskog sustava zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja*

Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a

Napomena: Slika u Prilogu 4.

1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a

Vodoopskrba i odvodnja: Kopnena naselja Zadra i Nina imaju vodoopskrbu iz 3 sustava. Na Zadarskim otocima (7) voda iz mjesnih cisterni, kojima upravlja Vodovod d.o.o., Zadar je ispravna za piće (Iž, Silba, Molat, Ist, Premuda). Na svim otocima vodoopskrba se organizirana vodonoscem koji vodu dovozi s kopna. U Zadru se gradi uređaj za kondicioniranje pitke vode, 3 desalinizatora (Silba, Olib i Premuda), 11 vodosprema, 13 crpnih stanica 257,5 km cjevovoda. Otok Ugljan ima riješenu vodoopskrbu s kopna. Za vodoopskrbu Dugog otoka (Sali) koristi se

⁶ Engl SCI hrv. POVS – područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove, odnosno područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih tipova od interesa za Europsku uniju, DZZP

⁷ Engl SPA, hr. POP – područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti, DZZP

⁸ SECAP ključni dokument koji na bazi prikupljenih podataka o zatečenom stanju identificira te daje precizne i jasne odrednice za provedbu projekata i mjera energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije te prilagodbe učincima klimatskih promjena na gradskoj razini, a koji će rezultirati smanjenjem emisije CO₂ za najmanje 40 % do 2030. godine i povećanjem otpornosti prema klimatskim promjenama. Donosi se na temelju Sporazum gradonačelnika za klimu i energiju, u Okviru klimatske i energetske politike do 2030 EK.

lokalno vodocrpiliše za opskrbu Sali, Zaglav, Žman i Luku, koji se ljeti nadopunjava iz vodonosca. Ostala mjesta vodu dobivaju najvećim dijelom vodonoscem ili autocisternama. Vodoopskrba područja trenutno je u graničnim uvjetima tijekom ljeta, jer se vodocrpilišta koriste do biološkog minimuma. Grad Zadar ima uređaj za **pročišćavanje otpadnih voda** i 2 podmorska ispusta za pročišćene vode te organiziran odvoz fekalija. U tijeku je izgradnja sustava odvodnje i vodoopskrbe za Nin, Privlaku i Vrsi, 80% objekata će biti spojeno na kanalizacijsku i vodoopskrbnu mrežu. Za Preko i Kali u izgradnji je sustav za pročišćavanje otpadnih voda, podmorski ispust i dio sustava javne vodoopskrbe. U Sali, kanalizacijski sustav izgrađen je za naselje Sali. Na ostalim otocima odvodnju otpadnih obavljaju privatnici, a često je i pražnjenje septičkih jama u okoliš. Nema biopročistača. **Pomorski promet:** Luka Zadar koristi se za brodski promet i povezivanje otoka s kopnom. Luka Gaženica je trajektna i teretna luka povezana s cestovnom infrastrukturom, željezničkom prugom i budućom poduzetničkom zonom Crno. Na području LAG-a niz je manjih luka raznih kategorija. Nema brodske međuotočne povezanosti. Povezanost otoka s kopnom je zadovoljavajuća; učestalost brodskih i trajektnih linija se povećava ljeti zbog turizma. **Cestovni promet:** Autocesta A1 (izvan LAG-a) ima 2 izlaza za Zadar. Najznačajnije ceste su DC306 Vir-Nin-Zadar (Bili brig)-D80 (27,5 km) koja spaja zadarsko priobalje s DC8 (Jadranska magistrala). Na otocima, državne ceste povezuju naselja s trajektnim lukama. Na području LAG-a više je stotina km nerazvrstanih cesta, različitog stupnja održavanja. Na malim otocima nerazvrstane ceste su često napravljene od betona. Na otocima Silbi i Ošljaku nema prometa. **Željeznički promet** se ne odvija međunarodnom željezničkom prugom (M606) Zadar-Knin. **Zračni promet:** Međunarodna zračna luka Zadar je cca 14 km udaljena od Zadra. **Gospodarenje otpadom:** Do izgradnje županijskog centra za gospodarenje otpadom komunalni otpad se prikuplja na odlagalištu Diklo (Zadar). Otpad na otocima se sakuplja i odvozi brodom u kontejnerima. Na 7 zadarskih otoka planira se izgradnja pretovarnih stanica. Zadar ima 2 reciklažna dvorišta i 1 mobilno, koje koriste i Nin, Privlaka, Preko, Kukljica. Sali ima svoje mobilno reciklažno dvorište. Nizak je % odvojenog prikupljanja komunalnog otpada; Zadar 9,5% i Kukljici 6%, a u drugim JLS je manji od 1,5%. **Energetika:** Područje LAG-a pokriveno je elektroenerg. mrežom sa zadovoljavajuće gustoće i sigurnošću opskrbe. Priključena su gotovo sva kućanstva. U tijeku je provedba plinifikacije Zadarske županije. OIE se nedovoljno koriste. Najviše postrojenja je postavljeno u turističkom sektoru (solarne elektrane, dizalice topline). Veliki je interes za projektima EE koji nisu popraćeni financijskim sredstvima. **Telekomunikacijska infrastruktura:** Pokrivenost fiksnim telefonskim linijama i mobilnom telefonijom je 98%. Ljeti su prisutni problemi s kvalitetnim ove usluge na otocima zbog preopterećenosti. Područje je pokriveno je RTV signalom, a digitalni nije svugdje jednako dostupan. Poštanski uredi sa svim poštanskim uslugama nalaze se u svim JLS i zadarskim naseljima.

Tablica 4: Komunalna infrastruktura na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Ukupno
Autocesta	Km	0
Državna cesta	Km	88
Županijska cesta	Km	58
Lokalna cesta	Km	69
Nerazvrstana cesta	Km	1.253
Željeznička pruga	Km	0
Biciklističke staze	Km	138
Međunarodne zračne luke	Broj	0
Ostale zračne luke	Broj	0
Morske luke	Broj	48
Riječne luke	Broj	0
Elektr. ener. kablovi	Km	30

Pokrivenost elektroničko-komunikacijske infrastrukture	% pokrivenosti EK infrastrukture – bakrena parica	66,74
	% pokrivenosti EK infrastrukture – svjetlovod	8,56
	% pokrivenosti EK infrastrukture – koaksijalni kabel	8,04
Plinovod	Km	0
Vodovod	Km	610.344
Kanalizacija	Km	221
Pročišćivači otpadnih voda	Broj	3
Centri za gospod. otpadom	Broj	0
Pretovarni centri	Broj	0

Izvor: *Jedinice lokalne samouprave.*

1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Predškolsko i osnovno školsko **obrazovanje** organizirano je u svim JLS. Na otocima Grada Zadra nema vrtića, a rade 3 područne škole Silba, Olib i Iž (OŠ Zadarski otoci). Srednje škole su u Zadru. Djeca s područja zadarskog arhipelaga (osim s otoka Ugljan) za vrijeme školske godine borave u Zadru. Većina OŠ ima školske zadruge, koje funkcioniraju kao slobodne aktivnosti, a njihov rad financiraju osnivači škola. U Zadru je i Glazbena i baletna škola. Visoko obrazovanje pruža Sveučilištu u Zadru. U Zadru je više pučkih otvorenih učilišta (POU), a van Zadra djeluje POU u Preku. **Zdravstvo:** Na području LAG-a je 113 ordinacija s ugovorom s HZZO od toga 96 je na području naselja Zadar. Ugovorne pedijatrijske ordinacije (8) su u Zadru, kao i ordinacije zdravstvene zaštite žena. U 2023. eskalira problem s javnom pedijatrijskom zaštitom jer je sustav ostao bez većine pedijatara. Privatne ustanove u zdravstvu koje nisu pod ugovorom HZZO su uglavnom u Zadru. Na području LAG-a je OB Zadar i Psihijatrijska bolnica Ugljan. Zavod za hitnu medicinu ZŽ ima sjedište u Zadru i ispostave Nin i Kali. Na manjim otocima, nemaju matičnog liječnika već isti dolazi s drugih otoka nekoliko dana u tjednu. Područje je pokriveno ljekarnama u javnom i privatnom vlasništvu, osim malih zadarskih otoka. **Socijalna skrb** osigurana je putem Centra za socijalnu skrb Zadar. Nema udomiteljskih obitelji ni ovlaštenih dadilja. Brigu za stare i nemoćne pružaju 2 javna i 15 obiteljskih domova. Dom za starije i nemoćne Zadar ima objekt u Sali i Preku, a Dom za odrasle osobe sv. Frane ima njegovateljice na Silbi i Ižu. Nedostaju socijalne usluge namijenjene starijima, osobama s invaliditetom i mladima. U Zadru se nalazi dom za mlade s poremećajima u ponašanju, u izgradnji je Centar za mlade, a 2022. započeo je s radom Centar za pružanje socijalnih usluga odraslim osobama s intelektualnim teškoćama i pridruženim smetnjama i djeci s teškoćama u razvoju te njihovim obiteljima. Na Olibu postoji inicijativa civilnog društva za pružanje usluga organiziranog dnevnog boravka stanovnicima Oliba. U organizaciji Zadarske nadbiskupije u Zadru djeluje pučka kuhinja i prenoćište. **Kultura:** Na području LAG-a je 6 javnih knjižnica, 2 su na otocima (Sali, Kali), a ostale u Zadru. Gradska knjižnica Zadar ima 2 stacionara (Silba i Olib) i 7 ogranaka. Knjižnica ima bibliobus i bibliokombi koji prolaze naseljima Nina, otoka Ugljana, Dugog otoka i Privlaku 2 puta mj. Pri završetku je knjižnica u Privlaci. Na području LAG-a niz je samostanskih knjižnica s vrijednom bibliografskom građom, a stručnu knjižnicu ima Psihijatrijska bolnica Ugljan i Opća bolnica Zadar. Na području Zadra nalaze se 3 javna muzeja, stalna izložba crkvene umjetnosti, pomorsko-povijesna zbirka Zavoda za povijesne znanosti HAZU, a u Ninu se nalazi Muzej ninskih starina (upravlja Arheološki muzej Zadar). Na otocima su 2 etnografske zbirke (Veli Iž i Olib) te 1 kulturno-povijesna zbirka (Mali Iž). U Ninu je privatni Muzej i kuća soli. U Zadru je izložbeni prostor Kneževa i Providurova palača, gdje je HNK Zadar i Kazalište lutaka. Kino dvorane su u Kali i Zadru. Na otocima (npr. Olib, Silba) zadružne upravne zgrade imaju dvorane s pozornicama, koje se desetljećima koriste za organizaciju različitih kulturnih, zabavnih događanja. **Sportsko-rekreacijska infrastruktura:** Grad Zadar je grad sporta (košarka,

plivanje, vaterpolo i dr). Mnogo je sportskih rekreativaca. Većina sportske infrastrukture sagrađena je u Zadru, a u ostalim naseljima su manjih sportski teren (uglavnom nogometna igrališta). **Vatrogasna služba** je organizirana putem mreže DVD-a: Ugljan, Ist, Kali, Kukljica, Molat, Nin, Preko, Rava, Olib, Sali, Silba i JP Zadar te protupožarne službe PP Telašćica (Dugi otok). Premuda nema organiziranu vatrogasnu službu.

Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Količina
Društveni/kulturni dom, dom za mlade	Broj	9
Kazališta	Broj	2
Kino dvorane	Broj	2
Knjižnice	Broj	17
Muzeji	Broj	5
Vatrogasni dom	Broj	2
Ambulanta	Broj	34
Dom zdravlja	Broj	1
Bolnica	Broj	2
Vrtići	Broj	41
Ostali predškolski objekti	Broj	
Osnovne škole	Broj	19
Srednje škole	Broj	16
Sportske građevine (zatvorene) ne uključujući školske dvorane	Broj	8
Sportske građevine (otvorene)	Broj	6
Dom za nezbrinutu djecu	Broj	1
Dom za starije i nemoćne	Broj	17
Ustanove za rehabilitaciju ovisnika (koje ne spadaju pod bolnice)	Broj	0

Izvor: Jedinice lokalne samouprave.

1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a

Područje LAG-a karakterizira nesrazmjer u gospodarskoj snazi JLS u odnosu na Grad Zadar, koji je administrativno, gospodarsko, prometno, obrazovno, kulturno i društveno središte Zadarske županije kao i LAG-a Mareta. Najvažnije gospodarske djelatnosti (podaci 2020. godina), prema ostvarenim ukupnim prihodima, su trgovina na veliko i malo, građevinarstvo te prijevoz i skladištenje. Najznačajnije djelatnosti prema broju zaposlenih su trgovina na veliko i malo, građevinarstvo te usluge pružanja smještaja i posluživanja hrane i pića. To su ujedno najznačajnije djelatnosti po ukupnom prihodu i prema broju zaposlenih za područje Grada Zadra. Ako iz analize isključimo Grad Zadar tada su najznačajnije djelatnosti prema ostvarenom prihodu na području LAG-a Mareta u 2020. godini poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, građevinarstvo te prerađivačka industrija. Prema broju zaposlenih u pravnim osobama najveći značaj ima građevinarstvo, poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo te pružanje usluga smještaja i posluživanja hrane i pića. Visok udio u zaposlenosti u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva vezan je, prije svega, za Općinu Kali koja je centar ribarske industrije na području ŽŽ i u ovoj djelatnosti je 2020. godine zapošljavala 92,95% ukupno zaposlenih u toj gospodarskoj djelatnosti (343 osobe). Prerađivački industrijski kapaciteti, ipak se najviše nalaze u Zadru (metalna i prehrambena industrija) te Sali (Mardešić d.o.o.- prerada ribe). Značaj građevinarstva vezan je dijelom za različite infrastrukturne projekte ali i na velika privatna ulaganja. Potražnja za stanovima, apartmanima, kućama za odmor kontinuirano raste te se ogleda i u porastu cijena stambenih objekata na području LAG-a. Gospodarski napredak u cijelom nizu gospodarskih djelatnosti vezan je prvenstveno za Zadar, dok je ostalo područje

Otočna naselja (10) koja administrativno pripadaju Gradu Zadru predstavljaju najnerazvijeniji dio LAG-a s lošom komunalnom i društvenom infrastrukturom, malim brojem radnih mjesta, pretežno vezanih za turističku sezonu. Tradicionalne otočne djelatnosti kao što je poljoprivreda i ribarstvo sve se više zapuštaju zbog sve starijeg lokalnog stanovništva. Najraširenija poljoprivredna grana je uzgoj maslina radi proizvodnje maslinovog ulja, koju veoma pogađa utjecaj klimatskih promjena odnosno sve dužih sušnih razdoblja na prinos maslina. Proizvodnja maslinovog ulja na otocima ugrožena je, osim smanjenja prinosa i troškovi održavanja poslovnih prostora i opreme uljara na otocima, jer su prihodi ostvareni uslugom mljevenja maslina nedostadni za ulaganja u poslovne prostore (investicijsko održavanje) i modernizaciju opreme. Na području LAG-a živo je zadrugarstvo te djeluje 30-tak zadruga. Neke od njih su osnovane prije 120 godina. Zadruge su s vremenom mijenjale i prilagođavale svoje poslovanje. Cijelo područje LAG-a je visoko turistificirano, a glavni turistički proizvod je „sunce i more“. Različitim oblicima uslužnih djelatnosti, vezanih za turizam, bavi se veliki broj stanovnika. i od njega ima izravne ili neizravne koristi. Sa stanovišta ribarstva, marikulture i poljoprivrede povećava se mogućnost prodaje na kućnom pragu lokalnih proizvoda. K tome područje LAG-a je područje Mediteranske prehrane. Na području LAG-a najslabije se razvijaju dopunske djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima koje omogućavaju opstanak i manjih poljoprivrednih gospodarstava diversifikacijom djelatnosti i izvora dohotka. Istovremeno turizam ima i negativne posljedice koje se ogledaju u smanjenju kvalitete života tijekom turističke sezone, rastu cijena nekretnina te svih proizvoda i usluga zbog povećanje potražnje. Pretežna djelatnost im je prerada maslina, pečenje i/ili proizvodnja kruha, najam nekretnina i trgovina. Zadruge koje posluju na otocima imaju vrlo važnu ulogu jer ne posluju na isključivo profitnim osnovama imaju male trgovine za opskrbu lokalnog stanovništva, pružaju uslugu prerade maslina što omogućava zadržavanje proizvodnje maslinovog ulja na otocima. Zbog malih prihoda zadruge ne osiguravaju dovoljno sredstava za investicijska ulaganja. Prema indeksu razvijenosti Grad Zadar se nalazi u skupini s najvećim indeksom (8), ostale JLS imaju indeks razvijenosti 7, osim Općine Sali koja ima indeks 6. Općine Sali i Privlaka nisu obuhvaćene urbanim područjem Zadar. Prema ukupnom prihodu (podaci za 2020.) najznačajnije gospodarske djelatnosti su Gospodarski razvoj područja temelji se na tercijarnim djelatnostima trgovini na veliko i malo, prometu nekretninama, uslugama smještaja i posluživanja hrane i pića. Na području Grada Zadra razvijene su kvartarne djelatnosti (pravosuđe, obrazovanje, zdravstvene usluge i sl.). Turizam kojemu je glavni proizvod „sunce i more“ je motor razvoja područja. Značajna sredstva se ulažu u razvoj kreativnih industrija (temeljenih na bogatoj kulturnoj baštini područja), a IT sektor je u cijelosti koncentriran na području Zadra. Na području LAG-a prije svega u Gradu Zadru razvija se prerađivačka industrija i to metalska industrija i prehrambeno prerađivački sektor. Značajan broj ljudi zapošljava i građevinski sektor. Šumarstvo nema veliki gospodarski značaj. Na pojedinim otocima veće su površine privatnih šuma (Olib, Silba) u koje se ne ulaže i drvo se koristi za ogrjev. Od tradicionalnih djelatnosti poljoprivreda je značajna kao djelatnost na otocima i u priobalju. Prije svega maslinarstvo, a manjim dijelom proizvodnja povrća i voća te stočarstvo (Sali i Nin). Ribarstvo i marikultura su razvijene djelatnosti, a središte industrije je u Kali koja ima jednu od najjačih ribarstvenih zajednica u Hrvatskoj. U Ninu je u 2015. godini otvoreno Cromarisovo mrjestilište ribe jedno o najmodernijih i najvećih europskih mrjestilišta. Područje LAG-a Mareta je područje tipične mediteranske poljoprivrede, a najznačajnije kulture su maslina i vinova loza. Zbog blizine velikoga grada (Zadar) i velikog broja posjetitelja i gostiju razvija se proizvodnja povrća i voća (smokva, trešnje, višnje, lubenice, razno povrće). Plasman za proizvode nije upitan, mnogo se proda na kućnom pragu, štandovima i tržnicama te poznatim kupcima. Stočarstvo (uzgoj ovaca i koza) je prisutno još samo na području Dugog otoka i Grada Nina, a većina uzgajivača ovaca i koza izbjegava bilo kakvu registraciju, evidenciju zbog neriješenog problema s korištenjem poljoprivrednog zemljišta. Na području LAG-a u sustavu

izravnih potpora je 2.345,05 ha. Prema podacima o raspoloživom poljoprivrednom zemljištu na području LAG-a iz prostornih planova uređenja/izvješća o stanju u prostoru na području LAG-a nalazi se oko 18.000 ha poljoprivrednog zemljišta različitog boniteta, iz čega proizlazi da se koristi i evidentira u ARKOD-u svega 13-15% raspoloživih površina. Dio PG-ova se bavi poljoprivrednom proizvodnjom izvan sustava izravnih potpora. Velika usitnjenost poljoprivrednih površina, naročito na otocima, što je jedan od razloga zašto dio parcela nije evidentiran u ARKOD sustav i zašto je ekonomska veličina PG-ova jednim dijelom niska. Također dio maslinika na otocima se zapušta jer je otežan pristup pojedinim parcelama kopnenim putem zbog zapuštenih pristupnih puteva ili jer se maslinici nalaze na otocima koji više nisu nastanjeni. Ipak najveći dio poljoprivrednih površina se zapušta zbog deagrarijacije i starenja stanovništva. Najznačajnija poljoprivredna kultura je maslina i pod ovom kulturom je 770,10 ha (32,84%) u ARKOD evidenciji. Kvaliteta maslinovog ulja varira, ovisno od različitih poljoprivrednih praksi. Dio maslinara pogotovo na otocima još uvijek se koristi praksom privremenog konzerviranja maslina u moru (dok čekaju na preradu), što loše utječe na kvalitetu maslinovog ulja. Na području LAG-a nalazi se niz manjih uljara. Dio uljara je u zadružnom i seoskom vlasništvu, a dio poljoprivrednih gospodarstava nabavlja mini uljare za svoje potrebe kako bi maksimalno osigurali kvalitetu proizvedenog ulja. Na području LAG-a u Upisniku ekoloških proizvođača je ukupno 51 PG, od toga 36 je registrirano u Zadru. Većina ekoloških proizvođača se bavi uzgojem maslina i proizvodnjom maslinovog ulja. Ipak najveći proizvođači su iz sektora stočarstva (VIGENS d.o.o.) i ribarstva (CROMARIS, Maredšić d.o.o.). Dugoročni gospodarski razvoj Grada Zadra se planira na izgradnji gospodarske zone Crno (400 ha), koja ima gotovo idealan položaj u odnosu na sve vrste transporta. Tako je Zona 3 km udaljena od međunarodne zračne luke Zadar, 5 km od luke Gaženica (putnička i teretna), željeznice 5 km, brze cesta Zadar 2 - Zadar 1 km, autoceste A1 10 km, državne ceste D8 0,5 km, dok je udaljenost od centra Grada 3 km. Izgradnja Zone će biti etapna i omogućit će širenje i diversifikaciju poslovanja na Urbanom području Zadar. Izgradnjom poduzetničke zone Crno omogućit će daljnji rast gospodarstva na području Grada Zadra uz smanjenje važnosti turističkog sektora. Razvoj ostalih JLS ovisan je u najvećoj mjeri o razvoju turizma, koji je glavni motor razvoja ruralnog područja, osim područja Općine Kali gdje je iznimno snažna ribarstvena zajednica.

Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a

JLS	Razvoj na skupina prema IR	Indeks razvijenost i JLS	Prosječan dohodak po stanovniku, eura	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku, eura	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS)
Kali	7	107,130	4.634,76	444,00	0,0589	104,64	148,3	0,1488
Kukljica	7	104,822	4.119,29	674,98	0,0864	122,57	297,0	0,1493
Nin	7	106,441	3.043,61	820,55	0,1126	111,76	140,7	0,1510
Preko	5	102,098	3.837,30	471,53	0,0699	112,54	318,6	0,1690
Privlaka	7	105,648	3.126,57	543,24	0,0967	101,90	86,9	0,1533
Sali	6	102,812	4.290,57	526,12	0,0738	118,03	359,6	0,1912
Zadar	8	109,370	4.019,09	456,18	0,1097	101,93	104,8	0,3085
Ukupno LAG*	n/p	n/p	3.293,16	562,37	0,087	110,5	207,9	0,181

Izvor: MRRFEU, Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na lokalnoj razini (razdoblje 2014.-2016.,

Napomena: *Prosjeck

Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj zaposlenih prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj zaposlenih ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	791	49	1589	259	877	1337	5317	1178	1873	294	1008	141	1028	1170	2508	2997	2424	631	244	-	-	25.715
2019.	944	43	1527	243	897	1521	5176	1188	1750	353	1009	115	1103	1205	2499	3068	2509	681	251	-	-	26.082
2020.	1062	40	1548	251	942	1810	4638	1348	1622	393	1029	155	998	1008	2130	3118	2830	681	260	-	-	25.863

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj poduzetnika prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj poduzetnika ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	91	6	260	18	17	397	564	135	456	92	6	182	426	266	1	40	56	47	69	0	0	3.129
2019.	93	6	281	18	16	434	562	146	528	102	3	204	449	282	-	43	62	58	75	0	0	3.362
2020.	97	6	289	16	12	474	558	166	581	99	3	218	466	278	-	44	76	130	84	0	0	3.597

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj obrta prema djelatnosti		Broj obrta ukupno za sve djelatnosti
	Proizvodna djelatnost	Uslužna djelatnost	
2018.	130	1.327	1.467
2019.	97	1.187	1.284
2020.	85	950	1.035

Izvor: Hrvatska obrtnička komora

Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druga pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
Kali	86	29	0	2	1	0	1
Kukljica	23	3	0	0	0	0	0
Nin	88	12	0	3	0	0	5
Preko	86	25	0	4	1	0	2
Privlaka	22	3	0	0	0	0	0
Sali	175	80	2	2	0	1	7
Zadar	1.087	133	14	29	2	5	36
Ukupno LAG	1.584	285	16	40	4	6	51

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – AGRONET

Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EUR)					
	do 3.000	3.001 – 8.000	8.001 – 15.000	15.001 – 50.000	50.001 – 100.000	100.001 i više
Kali	114	2	0	1	0	1
Kukljica	26	0	0	0	0	0
Nin	58	18	20	5	2	0
Preko	106	7	0	2	0	1
Privlaka	20	4	1	0	0	0
Sali	204	51	4	1	0	0
Zadar	969	204	54	37	2	4
Ukupno LAG	1497	286	79	46	4	6

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a

JLS	Ukupna poljoprivredna površina (ha)	Ukupan broj parcela u ARKOD-u	Livade (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Maslinici	Pašnjaci (ha)	Oranice (ha)	Šume i šumsko zemljište
Kali	47,03	470	0	0	0	46,59	0,02	0,17	250,13
Kukljica	13,52	96	0	0,26	0	12,99	n/p	0,22	302,73
Nin	1.157,43	1.030	376,94	109,28	102,8	189,15	150,5	0,43	1.295,89
Preko	75,63	499	0	4,82	1,1	62,1	n/p	6,11	4.440,09
Privlaka	36,43	235	0,86	3,69	5,67	7,87	2,08	16,09	18,7
Sali	329,57	1.537	0,12	3,4	4,28	269,99	39,51	5,74	4.096,76
Zadar	685,44	1.546	212,43	17,02	43,92	181,41	150,31	28,28	9.182,73
Ukupno LAG	2.345,05	5.413,00	590,35	138,47	157,77	770,10	342,42	57,04	19.587,03

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatske šume d.o.o.*

Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a

JLS	Kategorija stoke							
	Govedo	Ovca	Koza	Konj	Svinja	Perad	Magarac	Pčela (pčelinje zajednice)
Kali	0	0	0	0	0	31	0	n/p
Kukljica	0	0	0	0	0	0	0	31
Nin	673	2.479	92	32	6	2.746	44	81
Preko	0	0	23	0	0	10	0	56
Privlaka	0	0	42	0	0	346	0	128
Sali	0	77	262	1	0	39	15	56
Zadar	10	1.994	337	39	21	1.809	9	3.786
Ukupno LAG	683	4.550	756	72	27	4.981	68	4.138

Izvor: *Ministarstvo poljoprivrede*

Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

JLS	Godina																	
	2018.						2019.						2020.					
	dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista		
	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
Kali	4.689	568	4.121	38.348	4.203	34.145	4.756	705	4.051	38.633	5.068	33.565	3.069	687	2.382	25.962	5.035	20.927
Kukljica	7.417	1.252	6.165	62.865	10.093	52.772	z	z	z	z	z	z	4.530	1.751	2.779	36.130	12.358	23.772
Nin	150.034	13.116	136.918	1.161.386	63.135	1.098.251	150.459	12.254	138.205	1.149.151	64.061	1.085.090	68.578	8.947	59.631	533.971	52.518	481.453
Preko	22.186	3.673	18.513	186.080	27.75	158.105	21.970	4.031	17.939	182.441	29.240	153.201	17.290	4.610	12.680	148.658	32.000	116.658
Privlaka	35.239	5.516	30.813	282.198	31.301	25.097	31.948	5.851	32.117	300.706	40.145	260.561	22.431	5.000	17.431	183.818	33.624	150.194
Sali	27.956	5.325	22.631	191.655	32.698	158.957	30.787	5.507	25.280	205.741	32.738	173.003	19.765	5.843	13.922	141.482	32.818	108.664
Zadar	557.659	70.565	487.094	1.862.847	197.412	1.665.435	609.785	72.284	537.501	2.020.302	208.021	1.812.281	177.919	54.185	123.734	822.515	182.717	639.798
Ukupno LAG	805.180	114.951	706.255	3.785.379	342.617	3.192.762	849.705	100.632	755.093	3.896.974	379.273	3.517.699	313.582	81.023	232.559	1.892.536	351.070	1.541.448

Izvor: Državni zavod za statistiku

⁹ „z“: podatak zbog povjerljivosti nije objavljen

Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																												ukupno			
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60 i više				
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M		Ž	U	
Kali	0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	3	2	5	1	0	1	0	1	1	0	1	1	11
Kukljica	0	0	0	1	0	1	3	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	0	0	0	1	1	2	0	0	0	9
Nin	2	1	3	0	0	0	0	3	3	1	4	5	3	3	6	2	2	4	2	2	4	1	1	2	3	1	4	3	3	6	37	
Preko	2	0	2	0	0	0	2	5	7	2	6	8	0	1	1	1	4	5	0	1	1	3	5	8	3	1	4	3	4	7	43	
Privlaka	0	0	0	0	1	1	0	6	6	0	2	2	0	1	1	3	3	6	1	0	1	0	1	1	2	3	5	2	2	4	27	
Sali	0	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	2	2	2	4	0	1	1	1	2	3	1	0	1	1	1	2	2	1	3	19	
Zadar	14	12	26	32	46	78	68	106	174	56	120	176	40	138	178	47	88	135	43	78	121	57	77	134	61	88	149	61	48	109	1280	
Ukupno LAG	18	14	32	35	47	82	73	122	195	60	134	194	45	145	190	53	98	151	50	88	138	63	84	147	71	96	167	71	59	130	1426	

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (<https://statistika.hzz.hr/>), stanje 12/2020.

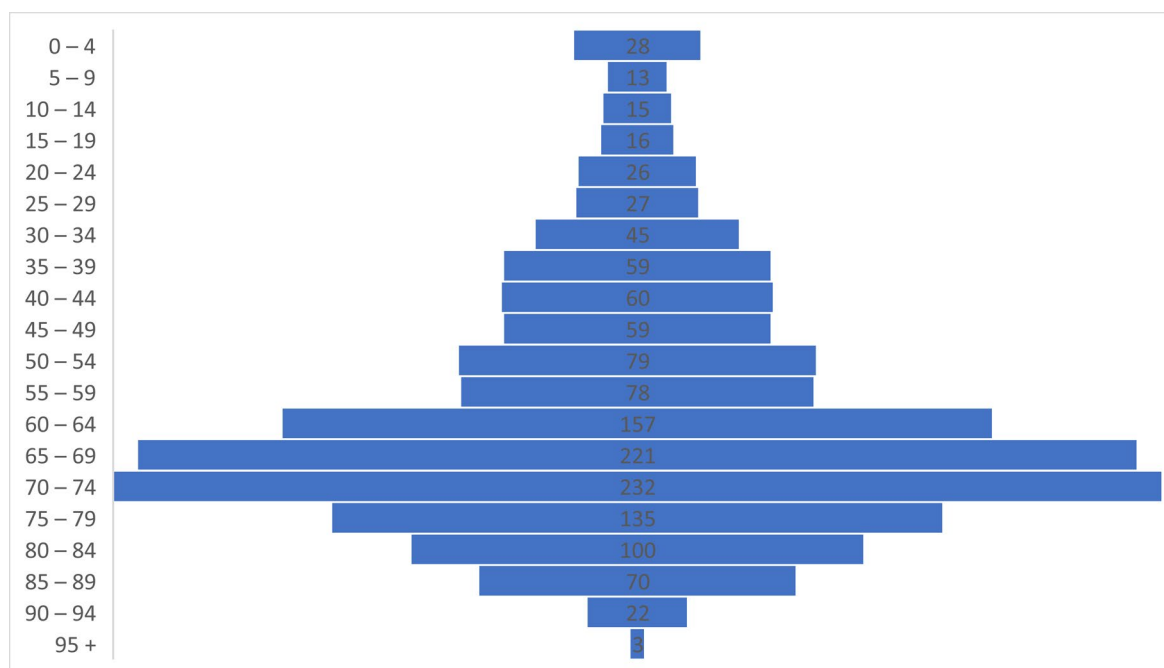
Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																												ukupno					
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60-64			65 i više			
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M		Ž	U	M	Ž	U
Kali	7	2	9	27	11	38	48	30	78	53	27	80	43	24	67	31	21	57	60	17	77	38	33	71	45	17	62	19	3	22	1	0	1	562
Kukljica	1	2	3	9	8	17	13	10	23	11	8	19	18	11	29	14	5	19	19	7	26	14	18	32	22	4	26	9	1	10	0	2	0	206
Nin	2	0	2	36	17	53	53	53	106	75	57	132	55	47	102	50	45	95	57	44	101	55	42	97	57	18	75	27	4	31	3	1	4	797
Preko	4	1	5	45	39	84	62	50	112	79	53	131	63	46	109	52	41	93	59	69	128	84	76	160	93	33	126	41	25	66	5	2	7	1021
Privlaka	1	4	5	20	22	42	35	34	69	53	38	91	34	22	56	38	35	73	59	42	101	42	33	75	42	17	49	16	1	17	2	1	3	581
Sali	0	1	1	17	12	29	32	31	63	34	21	55	31	13	44	37	26	63	46	36	82	39	25	64	40	11	51	15	6	21	4	1	5	478
Zadar	65	49	114	688	601	1289	1680	1652	3332	2070	2155	4225	1914	2051	3965	1778	1883	3661	1579	1751	3330	1537	1599	3136	1355	913	2268	719	446	1165	135	45	180	26665
Ukupno LAG	80	59	139	842	710	1552	1923	1860	3783	2375	2359	4733	2158	2214	4372	2000	2056	4061	1879	1966	3845	1809	1826	3635	1654	1013	2657	846	486	1332	150	52	200	30310

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2011.

1.3. Demografske značajke područja LAG-a

Na području LAG-a Mareta živi 4,13% stanovnika RH, odnosno 52,03% stanovnika Zadarske županije. Od 1910. najveći broj stanovnika bio je 1991. (99.361). U odnosu na 2011. na području LAG-a živi 4.787 manje stanovnika (-5,45%). Broj stanovnika na ruralnom području LAG-a (sva naselja osim Zadra) se smanjio za 625 osoba ili -3,80 %. Najveći pad broja stanovnika je u naselju Zadar, koji je izgubio 4.162 stanovnika ili -5,8 %. Otočni prostor LAG-a je najugroženiji dio s kontinuiranim raseljavanjem, starenjem stanovništva i odumiranjem gospodarskih aktivnosti. Područje LAG-a je visoko turistificirano, nude se pretežno radna mjesta u ugostiteljstvu, hotelijerstvu, poljoprivredi, građevini i trgovini, najčešće sezonskog karaktera, pogotovo na otocima i u naseljima izvan grada Zadra. Visoke su cijene nekretnina za kojim vlada velika potražnja, a kupci dolaze iz cijelog svijeta. Cijene najma stanova i soba za stanovanje vrlo visoke, te se dodatno povećavaju ljeti (uobičajeno ugovaranje najam stanova/soba od 10.-05. mjeseca, a zatim se stanoprимci iseljavaju). Na otocima smještaj radnika je ograničavajući faktor za održavanje gospodarskih aktivnosti. Sva ova kretanja neravnomjernog razvoja i nedostatka stambene politike su se nepovoljno odrazila i na području LAG-a, uključujući i Grad Zadar.

Grafikon 1: Dobna struktura stanovništva na području LAG-a Mareta – otočna naselja, Popis stanovništva 2021.

Na području LAG-a aktivno je 1.137 udruga civilnog društva (listopad 2022.) od kojih je 909 ili 79,95% registrirano u Zadru. Udruge pokrivaju cijeli niz interesa građana od očuvanja kulturne i prirodne baštine, bavljenja sportom, okupljanja umirovljenika, žena, mladih pa do dobrovoljnih vatrogasnih društava. Na područje LAG-a doseljava se stanovništvo iz drugih zemalja, pripadnika različitih kultura i koji vrlo malo znaju o kulturi, prirodnoj i povijesnoj baštini područja. Uslijed visoke turistificiranosti, mijenja se način života stanovnika u svim segmentima, sve se više zapostavljaju tradicionalne gospodarske grane (manji prihodi, nedostatak radne snage). Također uslijed sve raširenijih modernih načina komunikacija putem društvenih mreža gubi se socijalni kapital područja stoga je razvoj ljudskih potencijala jedna od temeljnih razvojnih potreba područja LAG-a.

Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a

Naziv JLS	Natalitet		Mortalitet		Vitalni indeks		Prosječna starost stanovnika
	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.
Kali	17	19	28	27	60,7	70,4	43,9
Kukljica	7	7	14	16	50,0	43,8	49,7
Nin	20	22	29	41	67,0	53,7	43,4
Preko	35	40	65	68	53,8	58,0	50,4
Privlaka	12	12	28	46	42,9	26,1	45,8
Sali	11	18	38	43	28,9	41,9	52,7
Zadar	798	672	627	838	127,3	80,2	40,8
Ukupno LAG	900	790	829	1.036	113,9	76,3	46,7

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a

Naziv JLS	Bez škole			Osnovna škola			Srednja škola ¹⁰			Visoko obrazovanje												Nepoznato		
										Svega			Stručni studij ¹¹			Sveučilišni studij ¹²			Doktorat					
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U			
Kali	2	3	5	153	166	319	441	351	792	117	114	231	59	43	102	57	71	128	1	-	1	-	-	-
Kukljica	-	2	2	50	78	128	175	148	323	63	45	108	34	14	48	29	29	58	-	2	2	-	-	-
Nin	2	13	15	202	266	468	736	584	1.320	209	232	441	105	93	198	101	139	240	3	-	3	-	-	-
Preko	5	15	20	186	301	487	1.015	845	1.860	386	345	731	215	126	341	167	212	379	4	7	11	1	1	2
Privlaka	2	8	10	140	210	350	557	472	1.029	198	178	376	91	59	150	104	115	219	3	4	7	-	-	-
Sali	1	3	4	116	247	363	514	371	885	171	153	324	80	51	131	89	102	191	2	-	2	1	1	2
Zadar	46	211	257	2.442	4.508	6.950	16.921	16.107	33.028	8.101	10.272	18.373	2.877	2.794	5.671	5.052	7.290	12.342	172	188	360	19	15	34
Ukupno LAG	58	255	313	3.289	5.776	9.065	20.359	18.878	39.237	9.245	11.339	20.584	3.461	3.180	6.641	5.599	7.958	13.557	185	201	410	21	17	38

Izvor: Državni zavod za statistiku (podaci za stanovništvo prema najviše završenoj školi i spolu), 2021.

¹⁰ Obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije

¹¹ Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bologni.

¹² Obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.

U periodu svibanj 2018. 1.6. 2023 LAG Mareta je raspisao 13 natječaj, a završio s ocjenjivanjem i donio odluke o odabiru za 13 natječaj iz Podmjere 19.2. U periodu provedbe LRS se mijenjala sukladno procjenama s terena te odobrenim aktivacijama od strane Ministarstva poljoprivrede i APPRRR-a.

Do 1.6.2023. na sve natječaje ukupno su zaprimljene 73 prijave (ovo uključuje i 2 prijave pristigle na 3. natječaj za TO 2.1.1. sukladan nacionalnom TO 7.4.1 a za koji su Odluke o odobrenju projekat na LAG razini donesene na sjednici Upravnog odbora LAG-a 7. srpnja 2023.), u periodu ocjenjivanja na LAG razini odustala su 2 prijavitelja. Upravni odbor je održao 10 sjednica na kojima je donio ukupno 69 odluka, od toga je donio 1 odluku o odbijanju. Na Odluke Upravnog odbora LAG-a nije bilo prigovora od strane prijavitelja. Sve Odluke o odabiru projekta (68) su bile prihvaćene od strane APPRRR-a. Nakon dobivanja Odluke o dodjeli sredstava od strane APPRRR-a odustala su 3 prijavitelja. U 2023. godini proveden je 3. krug natječaja za TO 2.1.1 (sukladan nacionalnom TO 7.4.1) za sredstva koja su ostala neutrošena nakon odustajanja 2 prijavitelja u siječnju 2023. godine te je sva dokumentacija prosljeđena u obradu u APPRRR u kolovozu 2023. Do 1.6.2023. ukupno je konačno isplaćeno 571.664,55 eura ili 45,58 % ukupne alokacije za podmjeru 19.2.

Sukladno nastalim promjenama održano je šest Skupština LAG-a Mareta na kojima je usvojeno 6 izmjena LRS-a i 6 izmjena Plana provedbe, koje su odobrene od APPRRR-a.

U okviru Podmjere 19.3., kroz tip operacije 19.3.2. koja se odnosi na „Provedbu aktivnosti projekata suradnje LAG Mareta je kao partner uspješno proveo projekt međuteritorijalni projekt suradnje „LAG akademija“ tijekom 2020/2021. godine u suradnji s LAG-ovima Terra Liburna (glavni partner), Zagora, Marinianis, Slavonska ravnica, Podravina, Frankopan i Šumanovci. Glavni cilj ovog projekta suradnje je povećanje razine edukacije i informiranosti ruralnog stanovništva. Drugi projekt suradnje ZADRUGE I DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO realiziran je od lipnja do prosinca 2022. U ovom projektu LAG Mareta je bio nositelj, a LAG Prigorje partner. Glavni cilj projekta je doprinijeti podizanju svijesti i jačanju kapaciteta ruralnog stanovništva za uspostavu lokalnih partnerstava. U 2022. godine započela je provedba međuteritorijalnog projekta suradnje INNOVAOLIVA u partnerstvu s LAG-ovima Sjeverna Istra (glavni partner), Središnja Istra, Istočna Istra i Južna Istra. Opći cilj projekta je jačanje kapaciteta lokalnih dionika za tranziciju na kružnu poljoprivredu na području obuhvata LAG-ova partnera.

LAG Mareta je realizirao niz manjih projekata u suradnji s Gradom Ninom i Općinom Preko – Sajam proizvođača LAG-a Mareta (Nin) i Ugljanska i ninska smokvarica (Nin, Preko) s ciljem podizanja vidljivosti LAG-a na lokalnoj i regionalnoj razini te promocije malih proizvođača, udruga i lokalnih osobitosti (proizvodi od smokava, voćne rakije, lokalno proizvedeni kozmetički proizvodi, suveniri od maslinovog drveta). Posebno se ističe nastup proizvođača s područja LAG-a Mareta u Beču 2019. godine na Božićnom sajmu ERSTE banke d.d. koji se organizira svake godine s ciljem promocije društvenog poduzetništva i promocije malih proizvođača. LAG Mareta je proveo jedan Erasmus projekt Kreativne industrije u ruralnim područjima (nositelj). Od 2020. sudjeluje u provedbi programa za zapošljavanje ZAŽELI te je proveo 2 projekta Šjora za otok i Šjora za otok II putem kojih je pružao uslugu pomoći u kući starijim i nemoćnim osobama na području LAG-a s naglaskom na otoke i priobalna ruralna naselja.

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata

Provedba LRS 2014. – 2022.											
Tip operacije	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od strane LAG-a		Odobreni projekti od strane APPRRR		Potpuno isplaćeni projekti		Pokazatelji		
	br	Alokacija, eura	br	Iznos, eura	Br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	Br. novostvorenih radnih mjesta (u isplaćenim projektima)	Pokazatelji LAG-a	Pokazatelji LAG-a
4.1.1.	1	44.295,79	1	44.295,79	1	40.475,91	0	0	0	1 PG dodijeljena potpora za ulaganje za restrukturiranje i modernizaciju	1 dodijeljena potpora za ulaganje za restrukturiranje i modernizaciju 0,00 eura isplaćeno do 1.6.2023
4.2.1*.	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
6.1.1.	2	39.352,32	2	39.352,32	2	39.352,32	0	0	0	2 PG kojima je dodijeljena potpora a plan razvoja poslovanja/ulaganja za mlade poljoprivrednike	2 PG kojima je dodijeljena potpora a plan razvoja poslovanja/ulaganja za mlade poljoprivrednike, 21.643,78 eura isplaćeno do 1.6.2023
6.3.1.	5	761.229,87	54	806.055,70	54	806.055,70	17	252.996,20	0	Broj PG koji su dobili potporu za razvoj malih PG – 51 PG	51 PG koji su dobili potporu za razvoj malih PG, 514.594,40 eura isplaćeno do 1.6.2023
6.4.1.**	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.4.1.	3	413.193,49	11	393.421,24	11	393.421,24	9	318.668,3	0	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura (30%)	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura

											(54,11%), isplaćeno 346.246,18 isplaćeno do 1.6.2023.
4.1.1.	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p

* Tip operacije sukladan nacionalnom TO 4.2.1 nije bio planiran u sklopu LRS

**Na raspisani natječaj za TO 1.1.2, sukladan nacionalnom TO 6.4.1 nije pristigla niti jedna prijava te je ova operacija isključena iz LRS

Provedba drugih projekata u razdoblju 2014. – 2022.						
Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta, eura	Iznos učešća LAG-a, eura	Razdoblje provedbe projekta	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelji
LAG akademija	PRR RH 2014-2020	125.382,35	11.795,15	2020-2021	Partner	Održano 8 planiranih lokalnih događanja Održane 3 radionice i educirano 125 djelatnika/volontera/članova LAG-ova partnera, održano 6 planiranih edukacijskih radionica za djelatnike/volontere/članove LAG-ova partnera, Izrada edukativnih i informativno-promotivnih materijala i digitalne Baze znanja, uključujući vidljivost - izrađeni su tiskani promotivni
ZADRUGE I DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO	PRR RH 2014-2020	47.366,73	11.709,84	2022	Glavni partner	Održana edukacija o zadrugarstvu i društvenom poduzetništvu na području LAG-a Mareta i LAG-a Prigorje (ukupno sudionika), održana 2 okrugla stola, izrađena studija Procjena potreba za zadruge – ogledno područje LAG-a Mareta
INNOVAOLIVA	PRR RH 2014-2020	56.143,34	19.039,62	2022-2023	Partner	Provedba u tijeku

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, iskorištenost sredstava, interna evidencija LAG-a

3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a

3.1. Opis partnerstva

Lokalna akcijska grupa snovana je 2012. godine, za područje 7 JLS, koje su i danas članice LAG-a. U periodu od osnivanja do 2019. godine u područje LAG-a uključeni su naselje Zadar te naselja Crno i Babindub. Na ovaj način se granice LAG obuhvata poklapaju s administrativnim granicama JLS – članica LAG-a. U programskom razdoblju 2014.-2020. (uključujući i prijelazno razdoblje 2021.-2022.), LAG Mareta je akreditiran za provedbu Lokalne razvojne strategije kroz Mjeru 19 PRR-a 2014-2020 ukupne vrijednosti 1.619.544,70 EUR-a (u ovaj iznos je uključen i iznos od 13.500,00 EUR-a dodatnih sredstava iz TO 19.1.1 „Pristupna pomoć“, a koja su dodijeljena LAG- Mareta, Odlukom Ministarstva poljoprivrede (KLASA: 910-05123-0113, URBROJ: 525-07 1304-23-1, od 3. travnja 2023.).

Sukladno Statutu udruge, tijela upravljanja LAG-om Mareta su: Skupština, Upravni odbor, Nadzorni Odbor, Predsjednik i Dopredsjednik.

Skupština je najviše tijelo upravljanja LAG-om, a čine ju svi članovi LAG-a Mareta. Rad Skupštine temelji se na odredbama Uredbe (EU) 1303/2013 te Delegirane uredbe Komisije (EU) 240/2014 koje se odnose na lokalno razvojno partnerstvo koje provodi lokalni razvoj pod vodstvom zajednice. Nakon redovne Skupštine, koja je održana 5. rujna 2023. godine, Skupština LAG-a Mareta broji 37 članova podijeljenih u tri interesne skupine - gospodarsku, civilnu i javnu. Reprezentativni predstavnici gospodarske interesne skupine su poljoprivrednici, zadruge, obrti i trgovačka društva s udjelom od 40,5% u članstvu Skupštine, civilne interesne skupine su udruge s udjelom od 24,3% , te javne interesne skupine jedinice lokalne samouprave, komunalna društvo Otok Ugljan d.o.o. u 100%-tnom vlasništvu Općine Preko, JUPP Telašćica, Psihijatrijska bolnica Ugljan, i turističke zajednice s udjelom od 37% u članstvu Skupštine.

Upravni odbor LAG-a Mareta se sastoji od 9 članova koje imenuje Skupština podijeljenih u tri interesne skupine. Predstavnici gospodarske interesne skupine čine udio od 33,3%, predstavnici civilnog sektora čine udio od 44,5%, a predstavnici javne interesne skupine čine udio od 22,2% u članstvu UO-a. UO odgovoran je za provedbu postupka odabira projektnih prijedloga u sustavu provedbe decentralizirane raspodjele financijskih sredstava iz javnih izvora kojima upravlja Udruga.

Nadzorni odbor sastoji se od po jednog člana iz gospodarske, civilne i javne interesne skupine te ima ulogu tijela za prigovore u rješavanju mogućih prigovora na Odluke LAG-a Mareta. Nadzorni odbor je tijelo kontrole rada Udruge i nadležno je tijelo za prigovore za odlučivanje o odabiru projekata u sustavu prigovora na odluke Upravnog odbora.

Voditelj LAG-a obavlja izvršne funkcije dio je stručne službe LAG-a zaposlenik je i nema ovlasti tijela LAG-a, a za svoj rad odgovara Upravnom odboru LAG-a Mareta.

Predsjednik LAG-a obavlja izvršne funkcije i druge funkcije u Udruzi definirane Statutom, a bira ga Skupština LAG-a na mandat od 4 godine. Odgovoran je za zakonitost rada LAG-a, rukovodi radom LAG-a u skladu sa zakonom, statutom i općim aktima Udruge te odlukama Skupštine i Upravnog odbora LAG-a. U slučaju spriječenosti, mijenja ga Dopredsjednik, kojeg također bira Skupština na mandat od 4 godine te su po funkciji članovi Upravnog odbora LAG-a.

Likvidatora Udruge zastupa Udruga u postupku likvidacije, a imenuje ga i opoziva skupština.

Tablica 20: Članovi LAG-a

Skupština LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ¹³
15	9	13	37	17	5

Izvor: *LAG Mareta***Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS**

Skupština LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ¹⁴
15	9	13	37	17	5

Izvor: *LAG Mareta***Tablica 22: Upravni odbor LAG-a Mareta - tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju**

Upravni odbor LAG-a

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ¹⁵
3	4	2	9	4	3

Izvor: *LAG Mareta*¹³ osobe do uključujući 40. godina¹⁴ osobe do uključujući 40. godina¹⁵ osobe do uključujući 40. godina

3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS

Proces izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a Mareta za razdoblje 2023.-2027. (dalje u tekstu: LRS) započeo je informacijom na Skupštini LAG-a u prosincu 2021. godine kad je usuglašeno da proces izrade LRS provodi stručna služba LAG-a Mareta u suradnji s Upravnim odborom, a da se svi članovi Skupštine uključuju u sve planirane aktivnosti čija je svrha prije svega izrada procjene potreba kako bi se LRS mogla učinkovito usmjeravati.

Prilikom procjene potreba korišteno je više različitih alata. Razlog tome je rascjepkanost teritorija (13 nastanjenih otoka), te učinkovito korištenje ljudskih i materijalnih resursa. Stoga su u procesu korišteni slijedeći alati: radionice namijenjene određenom teritoriju, sektorske radionice, izrada dokumenata, online anketa, anketa, intervju, razgovor „jedan na jedan“.

Prva radionica e održana u Zadru u travnju 2022. godine radionicom koja je održana u suradnji s LEADER mrežom Hrvatske i gdje su se sudionici, poglavito predstavnici članova Skupštine LAG-a Mareta upoznali s provedbom Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020., provedbom u međurazdoblju 2021.-2023. Također su upoznati s izmjenama legislative na europskoj razini i posljedicama tih promjena na nacionalnoj razini. Upoznati su sa izradom strateških nacionalnih dokumenata ; Strategijom razvoja poljoprivrede do 2030 godine i Strateškim planom Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske za razdoblje 2023.-2027. te smjernicama za izradu nove LRS sukladne s nacionalnom i europskom legislativom.

U procesu konzultacija sa stanovništvom na području LAG-a Mareta održane 9 radionica i 1 okrugli stol na temu zadrugarstva na području LAG-a Mareta. Od toga dvije radionice su bile sektorske radionice, održane u Zadru, a namijenjene udrugama sa sjedištem na području LAG-a te zadrugama (u proces konzultacija nisu bili uključene ribarske zadruge). Kako bi se ocijenio potencijal i potrebe za financiranjem zadruga (uključujući i učeničke zadruge) izrađena je studija Procjena potreba za zadruge – ogleđno područje LAG Mareta, koja je financirana kroz projekt međuteritorijalne suradnje ZADRUGE I DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO (proveden 2022. godine u partnerstvu s LAG-om Prigorje).

Zaključno u izradi LRS sudjelovali su stanovnici/e otočnog i kopnenog dijela LAG-a, predstavnici/e djece i mladih (putem voditelja školskih zadruga), nositelji/ce poljoprivrednih gospodarstava i drugih malih i srednjih poduzetnika, javnopravnih tijela te udruga građana. Drugim riječima u proces konzultacija i procjene potreba bili su uključeni predstavnici javnog i privatnog sektora (gospodarstvo i civilno društvo).

U procesu konzultacija sudjelovale su 122 osobe iz sva tri sektora.

Nakon završetka osnovne analize i SWOT analize te procjene potreba područja, odnosno nakon utvrđivanja razvojnih potreba i potencijala područja, pristupilo izradi prijedloga intervencija Tijekom čitavog razdoblja provodile su se konzultacije s LEADER mrežom Hrvatske (LMH), Agencijom za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju i Ministarstvom poljoprivrede vezano radi dopune metodologije izrade LRS-a.

Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS

Naziv događaja (sastanak, radionica i sl.)	Broj sudionika	Mjesto održavanja događaja	Datum održavanja događaja
Radionica za izradu LRS LAG-a Mareta 2023-2027	18	Grad Zadar	5. travnja 2022.

Radionica za izradu LRS LAG-a Mareta 2023-2027	8	Zverinac, otok Zverinac (Općina Sali)	12. travnja 2022
Radionica za izradu LRS LAG-a Mareta 2023-2027	6	Olib, otok Olib (Grad Zadar)	12. listopada 2022.
Radionica za izradu LRS LAG-a Mareta 2023-2027	19	Grad Zadar	21. listopada 2022
Okrugli stol o zadrugarstvu na području LAG-a Mareta	21	Grad Zadar	21. listopada 2022
Radionica za izradu LRS LAG-a Mareta 2023-2027 – za udruge	6	Grad Zadar	4. studenoga 2022.
Radionica za izradu LRS LAG-a Mareta 2023-2027	23	Silba, otok Silba (Grad Zadar)	3. prosinca 2022.
Radionica za izradu LRS LAG-a Mareta 2023-2027	6	Zaton (Grad Nin)	11. srpnja 2023.
Radionica za izradu LRS LAG-a Mareta 2023-2027	11	Sali, Dugi otok (Općina Sali)	22. kolovoza 2023.
Radionica za izradu LRS LAG-a Mareta 2023-2027	7	Preko, otok Ugljan, (Općina Preko)	31. kolovoza 2023.
Skupština LAG-a za potrebe predstavljanja izrađene LRS i usvajanja iste	15	Zadar	25. rujna 2023

Izvor: *LAG Mareta*

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize

Temeljem SWOT analize koja je izrađena u suradnji sa stručnom službom LAG-a, članovima Skupštine LAG-a te svim ostalim sudionicima na radionicama .

Područje LAG-a Mareta dio je Mediterana, koji se općenito smatra kolijevkom zapadne civilizacije i jednim od najpoželjnijih mjesta za život, o čemu svjedoče i mnogobrojni kulturni spomenici na području LAG-a. Osim kulturne baštine područje LAG-a je područje očuvanog okoliša i prirode, čistog zraka i zemljišta te blage mediteranske klime. Područje LAG-a iskazuje neusklađenost u razvoju te se po toj osnovi, dijeli na urbano naselje Zadar i izrazito ruralna naselja. Druga podjela je na otoke (13 naseljenih otoka) i priobalje. Priobalna naselja i Zadar karakterizira visoka turistificiranost, dobra povezanost s ostatkom Republike Hrvatske (A1, Jadranska magistrala), značajna ulaganja u komunalnu i društvenu infrastrukturu, koja se ipak u najvećoj mjeri usmjeravaju prema Zadru administrativnom, obrazovnom, prometnom, pomorskom, gospodarskom pa i geostrateškom (sjeverna „vrata“ Dalmacije) središtu ne samo LAG-a i Zadarske županije, već i sjevera povijesne regije Dalmacija. Najvažnija grana gospodarstva je turizam koji predstavlja motor razvoja cijeloga područja, a njegov najvažniji proizvod je „sunce i more“. Proizvodi tradicionalnih gospodarskih grana poljoprivrede, ribarstva , proizvodnja soli su traženi i većina se proizvoda uspijeva prodati na lokalnom tržištu stanovnicima LAG-a i turistima. Na području otoka još uvijek posluju zadruge koje raspolažu značajnom imovinom, a bave se trgovinom, najmom nekretnina i uslugom prerade maslina. Na pojedinim otocima zadružne uljare su jedine i omogućavaju nastavak tradicije proizvodnje maslinovog ulja (Ugljan, Sliba, Olib, Iž). Model zadrugarstva je živ o čemu svjedoči i činjenica da mnoge osnovne škole na području LAG-a imaju kao izvannastavnu aktivnost osnovane učeničke zadruge, gdje djeca stječu određena znanja i vještine, uključujući i poduzetničke

vještine. Pri tome učeničke zadruge posebno ne uče djecu o temeljnim vrijednostima zadrugarstva. Po završetku izgradnje i stavljanja u funkciju, gospodarske zone Crno (400 ha) očekuje se nastavak gospodarskog razvoja područja Zadra i otvaranje novih radnih mjesta za radnu snagu različitih profila, što će još povećati atraktivnost naselja Zadar.

U prometnom pogledu najveći problem je nepostojanje međuotočne povezanosti, a povezanost otoka s kopnom je takva da je gotovo nemoguće se zapošljavati na kopnu u modelu dnevnih migracija (izuzetak otok Ugljan). Zbog malo ili ni malo radnih mjesta na malim otocima (izuzetak Dugi otok i Ugljan) veoma su loši demografski trendovi - starenje stanovništva, depopulacija, a nedostatak infrastrukture (komunalne i društvene) onemogućava bilo kakav veći gospodarski razvoj na otocima u kratkom periodu. U periodu između 2011. i 2021. proces depopulacije zahvatio je i priobalno područje LAG-a, uključujući Zadar. Turizam kao motor razvoja područja ima svoje pozitivne i negativne strane: veliki broj radnih mjesta u uslugama, kućanstva imaju mogućnost ostvarivanja dodatnih prihoda kroz iznajmljivanje smještajnih kapaciteta ili zapošljavanjem u turizmu, velika je potražnja za svim vrstama proizvoda, naročito poljoprivrede i ribarstva s lokalnim obilježjima, razvija se sektor dodatnih usluga. S druge strane prisutna je izrazita sezonalnost u zapošljavanju, potreba za manje obrazovanom radnom snagom, visoke cijene nekretnina, pritisak na obalu i najvrijednije površine te prenamjena poljoprivrednog zemljišta za potrebe izgradnje novih rezidencijalnih objekata i objekata namijenjenih turizmu. Poljoprivredni proizvodi i preradevine su veoma traženi, ali kvaliteta im varira dok su proizvedene količine većine proizvoda male. Usitnjeno poljoprivredno zemljište, neriješeni imovinsko pravni odnosi ne omogućavaju brzo povećanje poljoprivredne proizvodnje. Šumama i šumskim zemljištem u privatnom vlasništvu se ne gospodari na optimalan način. Otoci zadarskog arhipelaga (7) koji administrativno pripadaju Gradu Zadru u najtežoj su situaciji, budući nije izrađen indeks razvijenosti za svaki pojedini otok te pripadaju po indeksu razvijenosti 8. tj. najrazvijenijoj skupini, koja ne odražava njihove razvojne probleme. Na ruralnom području LAG-a, a naročito na otocima nedostatak smještaja za radnike postaje ograničavajući faktor čak i za održavanje postojeće razine gospodarskih aktivnosti. Udruge civilnog društva teško dolaze do sredstava za financiranje svog rada, osim iz lokalnih proračuna. Većina aktivnosti povezuje se s turističkom sezona. Suvremeni način života mijenja svakodnevnicu i na području LAG-a Mareta te je sve manje vremena za zajednička okupljanja, druženja koji su bili tipičan način provođenja slobodnog vremena. Uočeno je da je malo organiziranih aktivnosti u sportsko rekreativnih aktivnosti u slobodno vrijeme, pogotovo za žene, starije osobe i mlade.

Dio malih poljoprivrednih gospodarstava se okreće kombiniranju poljoprivredne proizvodnje s uslugama i proizvodima iz turističkog sektora ili ribarstvu. Kako bi se ujednačio razvoj šireg područja osnovano je Urbano područje Zadar, koje obuhvaća sve JLS koje su unutar LAG obuhvata, osim Općine Sali, za čije projekte se izdvajaju posebna sredstva kroz ITU mehanizam¹⁶. Također izdvajaju se sredstva na nacionalnoj razini za otoke, a za povlačenje ovih sredstava potrebno je izraditi odgovarajuće planove na županijskoj razini koji se izrađuju također na temelju integriranog pristupa području.¹⁷

Prilike za održivi razvoj LAG područja ogledaju se u projektima kojima je svrha povećati kvalitetu života stanovnika ulaganjem u projekte obnove, izgradnje i opremanja male poduzetničke i društvene infrastrukture, uključujući i nabavu opreme za održavanje javnih zelenih površina. U svrhu unaprjeđenja društvenih usluga moguće je koristiti i imovinu u vlasništvu zadruga i udruga građana, koji u malim, prvenstveno otočnim sredinama zadovoljavaju društvene potrebe stanovništva. Potpora namijenjena poljoprivrednim

¹⁶ Integrirani teritorijalni razvoj, prvi put korišten u EU 2014-2020 Projekti se financiraju u okviru dva operativna programa – Operativnog programa Konkurentnost i kohezija (OPKK) i Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali (OPULJP), iz tri različita europska fonda - Europskog fonda za regionalni razvoj, Kohezijskog fonda i Europskog socijalnog fonda.

¹⁷ U trenutku pisanja Plan razvoja otoka Zadarske županije 2021.-2027. je pripremljen za usvajanje na Županijskoj skupštini

gospodarstvima i poslovnim subjektima koji se bave primarnom preradom poljoprivrednih proizvoda doprinijet će rastu poljoprivredne proizvodnje i osiguranju boljih uvjeta za preradu na lokalnoj razini, a onim poljoprivrednim gospodarstvima koja nemaju prostora za rast već povećavaju dohodak na poljoprivrednom gospodarstvu obavljanjem dodatnih djelatnosti također će se osigurati odgovarajući uvjeti za unaprjeđenje poslovanja. Potpora projektima čuvanja kulturne baštine, očuvanja tradicije, unaprjeđenju provođenja slobodnog vremena doprinijet će društvenoj koheziji, očuvanju tradicije i kulturnog identiteta područja. Potpora multisektorskim projektima, projektima namijenjenim različitim društvenim i društveno korisnim aktivnostima doprinijet će društvenoj koheziji i povezivanju u lokalnoj zajednici.

Tablica 24: SWOT analiza LAG-a

SNAGE	SLABOSTI
<p>Područje LAG-a dio hrvatske obale Jadrana, odnosno Mediterana Povoljan geostrateški položaj – blizina autoceste A1 Zadar snažno gospodarsko, kulturno, obrazovno, znanstveno , prometno i administrativno središte LAG-a i Zadarske županije Područje blage mediteranske klime More kao prirodni resurs očuvan Područje velike krajobrazne raznolikosti Područje vrijedne kulturne i prirodne baštine, zaštićena kultura i prirodna baština na nacionalnoj razini i svjetskoj razini; veliki broj valoriziranih, zaštićenih kulturno-povijesnih znamenitosti i arheoloških lokaliteta, sakralne i tradicijske arhitektonske baštine Veliki potencijal grada Zadra u privlačenju investicija, otvaranju radnih mjesta, obrazovanju, potrošnji roba i usluga s cijelog područja LAG-a Definirane glavne gospodarske grane u urbanom dijelu (turizam, promet, prerađivačka industrija i ruralnom dijelu LAG-a: ribarstvo, turizam i proizvodnja maslinovog ulja Marikultura na svjetski priznatoj razini (uzgoj tuna) Područje mediteranske klime pogodno za uzgoj specifičnih poljoprivrednih proizvoda, uz povoljne uvjete za razvoj EE i OIE (sunce, vjetar, energija mora) Krajobrazna i geomorfološka raznolikost povoljna za razvoj poljoprivrede i turizma NATURA 2000 – velike površine u sustavu zaštite na međunarodnoj razini Rast zaposlenosti i prihoda iz gospodarstva Razvijene poduzetničke potporne institucije i infrastruktura za razvoj poduzetništva (poslovne zone, razvojne agencije, poslovni inkubatori) Tradicija zadrugarstva, pogotovo na otocima, duža od 100 godina Mnoge osnovne škole imaju školske zadruge kao izvannastavnu aktivnost Raznovrsni smještajni kapaciteti (hoteli, hosteli, vile, sobe, apartmani, kampovi, resorti) Na području Zadra razvijeno civilno društvo</p>	<p>Postojeća vodocrpilišta se koriste ljeti do biološkog minimuma Nema međuotočne prometne povezanosti unutar LAG-a Povezanost otoka s kopnom ne omogućuje da radno sposobno stanovništvo migrira na dnevnoj bazi (dnevne migracije) Na području LAG-a nedostaju liječnici u javnoj primarnoj zdravstvenoj zaštiti opće populacije, djece i žena, na malim otocima je najveći problem s liječnicima Otoci (osim Ugljana) značajno zaostaju u opremljenosti komunalnom i društvenom infrastrukturom Nedovoljna zaštita pučke kulture i nematerijalne baštine područja Većina usluga društvene infrastrukture uglavnom najviše je dostupna u naselju Zadru Nedostatak smještajnih kapaciteta za radnike Nedostatak sadržaja namijenjenih organiziranju slobodnog vremena, naročito djece i mladih Parcele maslinika koje su udaljene od uređenih putova ili se nalaze na manjim povremeno naseljenim ili nenaseljenim otocima sve je teže obrađivati Nedostatak sadržaja namijenjenih organiziranju slobodnog vremena, naročito djece i mladih Nedovoljno ulaganja u aktivnosti djece i mladih Prerađivački kapaciteti namijenjene preradi poljoprivrednih proizvoda, naročito na otocima i oni koji su u zadružnom vlasništvu nalaze se u nedovoljno uređenim prostorima i/ili zahtijevaju sredstva za modernizaciju proizvodnje Mogućnosti zarade od turizma ugrožava održavanje tradicionalnih gospodarskih grana (poljoprivreda, ribarstvo)</p>

PRILIKE	PRIJETNJE
<p>Kulturna i prirodna baština kao osnova gospodarskog napretka, na održivim osnovama</p> <p>Jačanjem zadrugarstva i očuvanjem zadružne imovine povećat će se otpornost lokalne zajednice u društvenom i gospodarskom pogledu</p> <p>Izgradnjom i stavljanjem u funkciju poduzetničke zone Crno Zadar i okolica postat će pokretač gospodarstva u RH i dobit će još i više na značaju</p> <p>Razvoj društvene i poduzetničke infrastrukture na otocima omogućit će otvaranje radnih mjesta i u sektorima van turizma i ugostiteljstva (uglavnom sezonska), doprinijeti samodostatnosti pojedinih otoka i zadržavanju gospodarskih djelatnosti te će povećati kvalitetu stanovnika na ruralnom području LAG-a</p> <p>Usmjeravanje na provedbu projekata namijenjenih organiziranom provođenju slobodnog vremena pozitivno će utjecati na psiho fizičko zdravlje stanovnika i doprinijeti privlačnosti područja svim generacijama</p> <p>Ojačati OCD kako bi dale svoj doprinos u stvaranju društvene kohezije područja</p> <p>Ulaganjima u projekte namijenjene djeci i mladima povećat će društvenu koheziju područja i doprinijeti njihovom ostanku na području LAG-a</p>	<p>Zbog svoje gospodarskih i društvenih mogućnosti Zadar privlači mlade i visokoobrazovane osobe koje napuštaju ostala područja LAG-a, naročito otoke</p> <p>Problemi u pružanju usluga javne primarne zdravstvene zaštite usmjeravaju pacijente prema privatnim ordinacijama te se ugrožava zdravlje građana koji nemaju dovoljno financijskih sredstava, naročito se ugrožava zdravlje djece i žena te raste rizik od nepovoljnih ishoda liječenja</p> <p>Zbog slabe međuotočne povezanosti sve je manji kontakt između otočnih zajednica te otoci ne nastupaju jedinstveno prema nosiocima političke vlasti u Zadru, Zadarskoj županiji i Republici Hrvatskoj</p> <p>Daljnji razvoj masovnog turizma ugrožava vodoopskrbu cijelog područja LAG-a</p> <p>Klimatske promjene ugrožavaju prirodnu baštinu, poljoprivredu i turizam</p> <p>Nedostatak sadržaja namijenjenih različitim društvenim skupinama za organizirano provođenje slobodnog vremena</p> <p>Sedentarni način suvremenog života mijenja navike i loše utječe na psiho fizičko zdravlje opće populacije, naročito djece i mladih</p>

5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS

5.1. Prikaz potreba područja LAG-a

Prioritetne razvojne potrebe područja LAG-a, ciljevi te s njima povezane intervencije LRS, temelje se na konzultacijama i radionicama sa lokalnim razvojnim dionicima, prikupljanju projektnih ideja, anketama te radionicama sa Ministarstvom poljoprivrede i APPRRR-om. Tijekom izrade LRS LAG Mareta je istaknuo one razvojne potrebe (oznaka: P) čijem rješavanju može mjerljivo doprinijeti unutar regulatornog okvira provedbe intervencije 77.06 Potpora LEADER (CLLD) pristupu SP ZPP-a za razdoblje 2023.-2027.

P1: Održavanje, izgradnja i opremanje društvene i poduzetničke infrastrukture lokalne važnosti

Na području LAG-a izdvaja se naselje Zadar koje svojim poslovnim, društvenim i osim ostalim mogućnostima te uslugama koje nudi predstavlja snažnu centrifugalnu silu. Da bi ostala područja LAG-a poboljšala svoju atraktivnost, privukla ulaganja u gospodarstvo i zadržala

stanovništvo, potrebno je kontinuirano ulagati u društvenu i poduzetničku infrastrukturu, posebno na otocima. Naročito je važno razvijati potpunu poduzetničku infrastrukturu, uključujući smještaj za radnike zbog nedostatka domaće radne snage, a koji se ne mogu smještati u postojeće izgrađene smještajne kapacitete koji su namijenjeni turizmu. Postojeća zadružna imovina nije dovoljno iskorištena, a na nekim otocima zadruge i udruge građana zadovoljavaju i javne funkcije te u svojim objektima organiziraju različite društvene usluge koje su namijenjene otočnom stanovništvu. Zbog smanjenja troškova održavanja i troškova energije potrebno je nabavljati i novu komunalnu opremu i manje strojeve i to one namijenjene održavanju zelenih površina, nerazvrstanih cesta, puteva, biciklističkih staza i protupožarnih putova. Potrebno je osnažiti učeničke zadruge koje djeluju unutar osnovnih škola i koje su tradicija područja, a gdje djeca stječu mnoga znanja i vještine koja ih uče tmskom radu i poduzetništvu, a također poboljšavaju svoje psiho motorne sposobnosti.

P2: Očuvanje i vrednovanje mediteranskog načina života, jačanje kapaciteta lokalne zajednice

Prostor Mediterana (kojem pripada i LAG Mareta) je područje neprestanog susretanja i miješanja ljudi, kultura, tradicija, biljnih i životinjskih vrsta Europe, Afrike i Azije. Kultura hrvatskog dijela Jadrana predstavlja sveukupno nasljeđe stanovnika, koje se ogleda u simbolima, mišljenjima, ponašanjima i običajima. Zbog sve veće depopulacije i nepovoljnih demografskih kretanja, utjecaja suvremenog načina života (mehanizacija, kompjuterizacija, sedentarni način života) sve je veća ugroza od nestanka pojedinih elemenata mediteranske kulture iz svakodnevnog života stanovnika LAG-a. Potrebno je osnažiti različite sve subjekte koje čuvaju kulturnu i prirodnu baštinu te organiziraju sadržaje vezane za slobodno vrijeme (sportske aktivnosti, kulturno-umjetničke, i sl.) u suradnji sa JLS i TZ.

P3: Razvoj proizvodnje, prerade i marketinga poljoprivrednih proizvoda

Analizom značajki područja i SWOT analizom je utvrđen razvojni potencijal i snaga LAG područja u daljnjem jačanju poljoprivredne proizvodnje i prerađivačkih kapaciteta. Raste potražnja za lokalnim kvalitetnim proizvodima te su nužna ulaganja u prerađivačke kapacitete s ciljem podizanja kvalitete proizvoda. Poljoprivredna proizvodnja i prerada u suvremenom kontekstu zahtijeva ulaganja u nove tehnologije (uključujući zeleno i digitalno), ulaganja u prerađivačke objekte (rekonstrukcija, sanacija, izgradnja) . Potrebno je ulagati u primarnu poljoprivrednu proizvodnju te preradu namirnica (uzgoj, berba, sortiranje, skladištenje, sušenje, hlađenje, pakiranje i sl.), nabavu plovila za pristup maslinicima na kopnom nedostupnim lokacijama. U razvoju poljoprivredne proizvodnje posebnu pozornost treba obratiti očuvanju okoliša, jačanju otpornosti na klimatske promjene. Potrebno je jačanje znanja i vještina u poljoprivrednoj proizvodnji, marketingu, kao i promociji lokalne, mediteranske, prehrane koja je dio identiteta područja LAG-a.

P4: Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na malim poljoprivrednim gospodarstvima

Mala i srednja poljoprivredna gospodarstva suočavaju se s neekonomičnošću proizvodnje, dok je na području moguće ostvarivati relativno visoke prihode pružanjem usluga smještaja u turizmu. Istovremeno raste konkurentnost u razvoju turističke ponude jer je sve više ozbiljnih ulagača (domaćih i stranih) koji podižu nivo usluga, razvijaju destinaciju, a lokalno stanovništvo doživljavaju pretežno kao izvor radne snage. Dio poljoprivrednih gospodarstava se okreće dopunskim djelatnostima kako bi osigurao financijsku održivost. Potrebno je poduprijeti razvoj već započetih projekata poljoprivrednih gospodarstava koja razvijaju dopunske djelatnosti u turizmu, poljoprivrednim, šumarskim i veterinarskim djelatnostima, društvenim uslugama, ugostiteljstvu, tradicijskim i umjetničkim obrtima, koji pružaju pojedine oblike smještaja (kampovi, izletišta, usluge prijevoza turista i sl.).

Tablica 25: Potrebe područja LAG-a

Naziv potrebe	Opis potrebe	Naziv općeg cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba	Naziv specifičnog cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba
P1: Održavanje, izgradnja i opremanje društvene i poduzetničke infrastrukture lokalne važnosti	Ulaganja u komunalnu opremu, malu društvenu i poduzetničku infrastrukturu	OC: Poboljšanje kvalitete života stanovnika i društvene kohezije na području LAG-a Mareta	SC1 Unaprjeđenje kvalitete života u lokalnoj zajednici
P2: Očuvanje i vrednovanje mediteranskog načina života, jačanje kapaciteta lokalne zajednice	Potporna radu udruga i drugih organizacija s ciljem zadržavanja mediteranskog duha i običaja		
P3: Razvoj i prilagodba poljoprivrede i prerađivačkih kapaciteta novim uvjetima poslovanja	Jačanje konkurentnosti i povećanje poljoprivredne proizvodnje, razvoj lokalnih prerađivačkih kapaciteta		SC2 Razvoj lokalnog poduzetništva
P4: Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima	Povećanje dohotka poljoprivrednih gospodarstava		

5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS

Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS

Naziv općeg cilja	Kratki opis općeg cilja	Naziv specifičnog cilja	Kratki opis specifičnog cilja
OC Poboljšanje kvalitete života stanovnika i društvene kohezije na području LAG-a Mareta	Ostvarenje cilja će doprinijeti stvaranju boljih uvjeta života u naseljima LAG-a i povećanju njihove atraktivnosti za sve generacije stanovništva	SC1 Unaprjeđenje kvalitete života u lokalnoj zajednici	Poboljšanje dostupnosti i kvalitete usluga društvene infrastrukture, razvoj društvenih inovacija, potpora radu udruga i organizaciji slobodnog vremena opće dobrobit svih stanovnika i posjetitelja područja.
		SC2 Razvoj lokalnog poduzetništva	Doprinijeti stvaranju uvjeta za razvoj poduzetništva kroz razvoj poduzetničke infrastrukture, te gospodarskih aktivnosti iz domene poljoprivrede, prerade poljoprivrednih proizvoda te razvoja dopunskih djelatnosti poljoprivrednih gospodarstava, povećanju dodane vrijednosti u poljoprivredi, preradi i ruralnom turizmu.

OC LRS: Poboljšanje kvalitete života stanovnika i društvene kohezije na području LAG-a Mareta

Realizacija projekata financiranih iz ove LRS treba doprinijeti poboljšanju kvalitete života i društvene kohezije na području LAG-a Mareta, što zahtijeva zajednički pristup mnogobrojnih aktera te njihovu suradnju i koordinaciju. Zadar i njegova priobalna naselja kontinuirano napreduju i pružaju sve bolje uvjete za život stanovnicima šireg područja zahvaljujući razvoju gospodarstva, te odličnom geoprometnom položaju. U Zadru ulaganjem u razvoj obrazovanja, prometnu infrastrukturu i poduzetništvo stvara se (i još će se više stvarati u budućnosti) sve više radnih mjesta koja ne ovise od turističke sezone, ali područje ostaje i dalje izrazito turistificirano. Naselje Zadar je sve više centrifugalna sila koja svojim različitim mogućnostima koje pruža sve više privlači poduzetnike, radnu snagu, ali i posjetitelje i turiste. Kako bi se povećala atraktivnost življenja u ostalim područjima LAG-a potrebno je povećati ulaganja u malu društvenu i poduzetničku infrastrukturu. Potrebno je podupirati sve aktivnosti različitih sektora i subjekata koji doprinose poboljšanju uvjeta za obavljanje gospodarskih aktivnosti, uključenosti stanovnika i razvoju društvenog života lokalne zajednice prvenstveno uključenih u održavanje kulturne i prirodne baštine, organiziranog provođenja slobodnog vremena, te općenito mediteranskog stila života. Potporom poduzetništvu u domeni poljoprivredne proizvodnje, prerade i razvoja dopunskih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima doprinosi se povećanju dohotka u tradicionalnim djelatnostima područja što dugoročno osigurava zadržavanje ne samo poljoprivredne proizvodnje već i zadržavanje krajobraznih obilježja, običaja, pa i prehrambenih navika stanovnika.

SC1 LRS: Unaprjeđenje kvalitete života u lokalnoj zajednici

Poboljšanju kvalitete života u lokalnoj zajednici doprinijet će se realizacijom projekata male društvene i poduzetničke infrastrukture s ciljem zadovoljenja potreba stanovnika uređenjem i opremanjem prostora koji su u općoj upotrebi i od općeg interesa (društveni domovi, igrališta, parkovi i sl.). Također će se provoditi aktivnosti vezane za organizirano provođenje slobodnog vremena (sport, rekreacija, stvaranje boljih materijalnih uvjeta za rad udruga koje se bave očuvanjem kulturne i prirodne baštine i organiziranim provođenjem slobodnog vremena stanovnika na području LAG-a Mareta, potpora manifestacijama i organiziranim događanjima izvan turističke sezone, koji su namijenjeni prvenstveno stanovnicima područja LAG-a).

SC2 LRS: Razvoj lokalnog poduzetništva

Podupirat će se projekti izgradnje, rekonstrukcije i opremanja poduzetničke infrastrukture, izgradnje rekonstrukcije i opremanja objekata za smještaj radne snage, izgradnje, rekonstrukcije i opremanja prerađivačkih kapaciteta, ulaganja u proširenje proizvodnog potencijala u poljoprivredi i razvoju dopunskih djelatnosti na poljoprivrednom gospodarstvu. Na ovaj način će se doprinijeti očuvanju postojećih i otvaranju novih radnih mjesta na ruralnom području što će u konačnici doprinijeti ravnomjernijem razvoju na području LAG-a Mareta.

5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje

Tablica 27: Intervencije u LRS

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Potreba	Intervencija
OC Poboljšanje kvalitete života stanovnika i društvene	SC1 Unaprjeđenje kvalitete života u lokalnoj zajednici	P1: Ulaganja u komunalnu opremu, malu društvenu i poduzetničku infrastrukturu	INT 1.1 Potpora projektima društvene i komunalne infrastrukture te jačanja

kohezije na području LAG-a Mareta		P2: Očuvanje i vrednovanje mediteranskog načina života, jačanje kapaciteta lokalne zajednice	ljudskih kapaciteta lokalne zajednice
	SC2 Razvoj lokalnog poduzetništva	P3: Razvoj proizvodnje, prerade i marketinga poljoprivrednih proizvoda P4: Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima	INT 2.1. Potpora razvoju lokalnog poduzetništva

Zajedničke značajke za sve intervencije LAG-a u okviru LRS

Najviša ukupna vrijednost projekta (ili operacije) kojem će se pružiti potpora je do 300.000,00 EUR (bez PDV-a) dok je najviši iznos potpore po projektu koju LAG može dodijeliti do 200.000,00 EUR.

Zajednička načela kriterija kojima se postiže **prednost prilikom odabira projekata** (operacija) u okviru provedbe intervencija LAG-a zasnivaju se prvenstveno na doprinosu projekta (operacije) ključnim elementima **dodane vrijednosti LEADER-a** i to:

- povećanju/jačanju socijalnog (društvenog) kapitala u lokalnim zajednicama,
- poboljšanju lokalnog upravljanja te
- poboljšanju rezultata i učinaka politike za područje LAG-a u usporedbi s provedbom bez LEADER pristupa.

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a koju LAG planira postići očitovati će se prvenstveno kroz potporu inovacijama (inovativnim pristupima) te poticanju sektorske i međusektorske suradnje (partnerski projekti), kao i jačem uključivanju osjetljivih društvenih skupina. Inovacija je horizontalna tema koja prožima cijeli LRS i provedbu LEADER-a u cjelini. Svrha LRS je stvoriti adekvatno okruženje koje će omogućiti potporu promicanju inovacija i inovativnih aktivnosti/projekata (operacija). Operacija odnosno projekt ima inovativne značajke na lokalnoj razini ako rezultira uvođenjem nove aktivnosti ili novog proizvoda ili nove/inovativne metode ili usluge na lokalnoj razini (ukupno područje LAG-a). Treba naglasiti kako je doprinos inovativnim i pametnim rješenjima u selima ujedno i jedan od kriterija doprinosa provedbi koncepta Pametnih sela.

Osnovni elementi primjene inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu sukladno članku 31. stavku 2. (d) Uredbe (EU) br. 2021/1060. za potrebe primjene u kriterijima odabira projekata (operacija) temelje se na:

- projektnim partnerstvima koja donose međusektorsku ili sektorsku suradnju različitih dionika u iznalaženju rješenja za razvojne potrebe područja LAG-a (partnerski projekti);
- potporom društvenim (socijalnim) inovacijama koje dovode do novih proizvoda i usluga kojima se rješavaju potrebe opće zajednice područja LAG-a, poput:
  - novih metoda i pristupa prijenosu znanja iz područja promicanja poduzetništva i poduzetničke kulture, uključujući društveno poduzetništvo te partnerstva
  - inovativnih pristupa i modernih, zelenih, praksi u području zaštite okoliša i prirode kao i implementacije aktivnosti biogospodarstva (bioekonomije)

- novih metoda i pristupa prijenosu znanja u području inovativne proizvodnje lokalne hrane i drugih lokalnih proizvoda, zelenih i digitalnih tehnologija, drugih aktivnosti područja, te u razvoju turizma
- društvenih inovacija koje razvijaju nove oblike i načine inkluzije osjetljivih skupina društva
- tehnoloških i ne-tehnoloških inovacija usmjerenih na nove tehnologije i metode koje omogućuju povećanje otpornosti na klimatske promjene, digitalizaciju i zelenu tranziciju.

U svrhu jačanja doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a u elementu **poboljšanja rezultata i učinaka politike putem načela kriterija odabira** prednost će imati projekti (operacije) „zajedničkog korisnika“ te oni kojima se ostvaruje „zajednički interes“. **Zajedničkim korisnikom** u smislu provedbe intervencija LRS smatraju se gospodarska udruženja (zadruga, klasteri i dr.), organizacije civilnog društva ili javno-pravna tijela te pravne osobe (ustanove i/ili poduzeća u većinskom javnom vlasništvu). Zajedničkim korisnikom smatra se i provedba zajedničkih projekata, odnosno, ako se projekti (operacije) provode u sektorskom ili međusektorskom partnerstvu. Projekt odnosno operacija ima **Zajednički interes**, provodi li ga Zajednički korisnik i/ili ako je u kolektivnom interesu članova Zajedničkog korisnika i opće javnosti odnosno od dobiti za opću zajednicu. Takav projekt (operacija) treba biti više od zbroja pojedinačnih interesa članova Zajedničkog korisnika.

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti svih projekata (operacija), uključujući i partnerske projekte (operacije) u okviru provedbe intervencija LAG-a su:

- biti usklađen sa ciljevima iz LRS
- biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva SP ZPP navedenim u članku 6. stavku 1. i 2. Uredbe (EU) 2021/2115
- provoditi se na području LAG-a na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu
- ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a)
- biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo
- biti usklađen s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekta (operacije) se primjenjuju na sve projekte (operacije) za koje se podnosi Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Partnerskim projektom (operacijom) se smatra projekt u kojem više korisnika na LAG natječaju sudjeluje u provedbi projekta u jednoj LAG intervenciji uz ispunjenje sljedećih uvjeta: mora biti sklopljen Sporazum o suradnji između projektnih partnera; mora biti definiran glavni partner (nositelj projekta); moraju biti jasno definirane i razgraničene aktivnosti i zadaće između projektnih partnera; svi korisnici (partneri) moraju ispunjavati uvjete prihvatljivosti za LAG intervenciju za koju prijavljuju projekt.

Ciljani korisnici (projektni promotori) LRS su sve pravne i fizičke osobe privatnog prava te pravne osobe javnog prava, pri čemu su zajednički temeljni odnosno opći uvjeti prihvatljivosti svih korisnika (pojedinačnih i zajedničkih) sljedeći:

- imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116;
- imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu;

- ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima.

Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika na LAG natječaju se primjenjuju na sve korisnike na LAG natječaju koji podnose Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Intervencija LEADER u okviru SP ZPP-a 2023.-2027. prvenstveno se provodi na temelju članka 77. Uredbe (EU) br. 2021/2115 pod nazivom “Suradnja“, uključujući i članke 73., 74. te 75. navedene Uredbe.

Sukladno članku 77. stavku 3. Uredbe (EU) br. 2021/2115, intenzitet potpore u LAG intervenciji može iznositi **najviše 100%** prihvatljivih troškova projekta odnosno mogu se pokriti svi troškovi povezani s projektom.

U slučaju kada LAG intervencija uključuje ulaganja u skladu s člankom 73. Uredbe (EU) 2021/2115, intenzitet potpore može iznositi **najviše 65%** prihvatljivih troškova projekta, a iznimno se može povećati u sljedećim slučajevima:

- najviše 80%** kada je korisnik mladi poljoprivrednik¹⁸
- najviše 85%** za ulaganja malih poljoprivrednih gospodarstava¹⁹
- najviše 100%** za neproduktivna ulaganja²⁰ i temeljne usluge i infrastrukturu u ruralnim područjima²¹.

Tablica 28: Projekti suradnje

Vrsta projekta suradnje	Područje interesa projekta suradnje	Očekivani rezultat provedbe projekta suradnje	Indikativna visina proračuna projekta suradnje u odnosu na ukupan iznos alokacije koju će LAG ostvariti u razdoblju 2023.-2027.
Međuteritorijalni	Mediterranska kultura (tradicija, prehrana, poljoprivreda)	Razmjena iskustava kroz studijsko putovanje i primjere dobre prakse, razvoj novih proizvoda, edukacija, promocija	2,2%
Međuteritorijalni	Održivi turizam	Promocija održivog turizma na području provedbe projekta, razmjena iskustava kroz studijska putovanja, edukaciju; procjena potreba za osnivanjem difuznog hotela u otočnom području LAG-a	3,3%

¹⁸ **Mladi poljoprivrednik** je osoba starija od 18 i mlađa od 40 godina (do navršene 41 god.) u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu, koja posjeduje odgovarajuće vještine i znanje o poljoprivredi te po prvi puta uspostavlja poljoprivredno gospodarstvo ekonomske veličine od 10.000 EUR do 100.000 EUR na kojem ima status nositelja/odgovorne osobe ili je status nositelja/odgovorne osobe po prvi put stekla unutar 5 (pet) godina do dana podnošenja zahtjeva za potporu, a u slučaju trgovačkog društva je i odgovorna osoba isključivo ukoliko je vlasnik najmanje 50% temeljnog kapitala društva.

¹⁹ **Malo poljoprivredno gospodarstvo** je poljoprivredno gospodarstvo koje ima ekonomsku veličinu poljoprivrednog gospodarstva (EVPG) od 3.000 do 15.000 EUR-a SO.

²⁰ **Neproduktivna ulaganja** su ona ulaganja koja ne dovode do značajnog povećanja vrijednosti ili profitabilnosti korisnika odnosno koja ne ostvaruju značajan dohodak, prihod ili dobit, ali pri tome imaju pozitivan utjecaj na primjerice: socijalnu uključenost, pomoć ranjivim skupinama, edukaciju, prijenos znanja i vještina, jačanje teritorijalnog identiteta, očuvanje baštine, okoliš i klimu i sl.

²¹ Pod **temeljnom uslugom i infrastrukturom u ruralnim područjima** podrazumijeva se ulaganje koje kumulativno ispunjava sljedeće: podiže kvalitetu života u ruralnim područjima (kulturno-društvenu i/ili obrazovno-odgojnu i/ili sportsko-rekreativnu i/ili rekreacijsku i/ili turističku i/ili komunalnu i/ili zdravstvenu i/ili javnih usluga itd.), namijenjeno je javnoj upotrebi/korištenju, mora biti javno dostupno različitim pojedincima i interesnim skupinama, ne smije biti profitnog karaktera (operativni prihodi ne smiju biti veći od operativnih troškova), provodi se u naselju s najviše 25.000 stanovnika.

Međuteritorijalni	Usluge eko sustava usluge opskrbe (šumarstvo), kulturne usluge (rekreacija, eko turizam)	Edukacija vezana za usluge eko sustava, s naglaskom na usluge šumskih eko sustava, upoznavanje s primjerima dobre prakse u upravljanju šumama (studijska putovanja), doprinos poboljšanju upravljanja privatnim šumama na odabranom području unutar LAG-a Mareta	1,5%
Međuteritorijalni	Rad s djecom i mladima	Rad s djecom i mladima upoznavanje s kulturnom i prirodnom baštinom, zaštitom okoliša i prirode i klimatskim promjenama	0,05%

Napomena: Sve navedeno u okviru intervencija podložno je dodatnim izmjenama i dopunama tijekom provedbe LRS sukladno konzultacijama s lokalnim razvojnim dionicima te dodatnim uputama/smjernicama nadležnog Upravljačkog i Provedbenog tijela.

Tablica 29: Opis intervencija

Naziv i kod intervencije	INT 1.1. Potpora projektima društvene i komunalne infrastrukture te jačanja ljudskih kapaciteta lokalne zajednice
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	<p>Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize.</p> <p>Intervencija doprinosi rješavanju utvrđenih potreba održavanje, izgradnja i opremanje društvene i poduzetničke infrastrukture lokalne važnosti (P1) te očuvanja i vrednovanja mediteranskog načina života, jačanje kapaciteta lokalne zajednice (P2).</p> <p>Svrha intervencije je daljnje unaprjeđenje komunalnog standarda, stvaranje uvjeta za unaprjeđenje uvjeta za organizirano provođenje slobodnog vremena svih generacija te pružanje potpore za održanje i povećanje gospodarskih aktivnosti kroz osiguranje uvjeta smještaja za radnike te rad s mladima.</p> <p>Intervencija doprinosi razvoju lokalne društvene i poduzetničke infrastrukture i usluga na području LAG-a, kako bi se na području LAG-a povećala kvaliteta života njenih stanovnika. Društvena infrastruktura zahtjeva daljnje unaprjeđenje posebno na području unaprjeđenja kvalitete života stanovnika ruralnog područja, kroz poboljšanja društvene i poduzetničke infrastrukture, komunalnog standarda, zdravstva, sporta i rekreacije, očuvanja tradicije i kulturne i prirodne baštine. Fokus intervencije je doprinositi zadovoljenju društvenih potreba svih generacija stanovništva iz domene obrazovanja, zdravstva, sporta, rekreacije, očuvanja kulturne i prirodne baštine te zaštite okoliša i te stvaranju boljih uvjeta za razvoj poduzetništva na lokalnoj razini. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) koja će primati potporu u okviru ove intervencije LAG-a Mareta bit će navedena u natječajnoj dokumentaciji LAG-a. Intervencijom će se pružiti i potpora provedbi zelene tranzicije društvene i poduzetničke infrastrukture, omogućit će se inovativan pristup i inovativne aktivnosti u svrhu poboljšanja kvalitete života stanovnika na LAG području, uključujući „pametna rješenja“ u selima s naglaskom na društvene (socijalne) inovacije. Intervencijom se omogućuje i potpora razvoju civilnog društva u svrhu jačanja očuvanja tradicijskih vrijednosti područja te kvalitete života stanovnika.</p> <p>Intervencija u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 77. uključujući članak 73. Uredbe (EU) BR. 2021/2115.</p>

Intervencija doprinosi ostvarenju **SCI Unaprjeđenje kvalitete života u lokalnoj zajednici** jer omogućuje potporu prvenstveno ulaganjima (investicijama) u društvenu i poduzetničku infrastrukturu i razvoj usluga dostupnih općoj populaciji posjetiteljima područja te doprinosi dodanoj vrijednosti LEADER-a. Ujedno podupiru se aktivnosti namijenjene stanovništvu u vidu potpore aktivnostima i ulaganjima organizacija civilnog društva.

Ova intervencija omogućuje uključivanje i subjekata privatnog prava – zadruga koje posluju na području LAG-a na temelju zadružnih vrednota i zadružnih načela²² koja se dijelom preklapaju s načelima LEADER-a u pružanje usluga društvene infrastrukture. Također na području LAG-a mnoge osnovne škole osnivaju učeničke zadruge u vidu izvannastavne aktivnosti.²³ Školske (učenike) zadruge uključene su u međupredmetnu temu Održivi razvoj²⁴ i međupredmetnoj temi Poduzetništvo²⁵, kao prostor izvannastavnih aktivnosti kroz koje se mogu ostvariti predloženi sadržaji.

Intervencija doprinosi **OC LRS Pобољшanje kvalitete života stanovnika i društvene kohezije na području LAG-a Mareta** budući pružanjem potpore za razvoj infrastrukture integrirano sa društvenim razvojem čime doprinosi stvaranju boljih uvjeta života u naseljima LAG-a i povećanu njihove atraktivnosti za sve generacije stanovništva.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **Specifičnom cilju (SC/SO²⁶) ZPP-a 8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo, putem pokazatelja (uključujući R.37):**

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 5 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima

R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe putem ruralnog stanovništva, min. 5.000 stanovnika ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a, koje su usmjerene na zaštitu okoliša, valorizaciju i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine

R.42 Promicanje socijalne uključenosti putem broja min. 50 osoba obuhvaćenih projektima usmjerenim razvoju jačanju komunikacije i kapaciteta te suradnje.

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:

- socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na socijalnu (društvenu) interakciju stanovnika i/ili aktivnosti produbljivanja solidarnosti, empatije prema ranjivim skupinama, jačanje kohezije zajednice (inkluzija) i/ili jačanje

²² Zadružne vrednote i zadružna načela opisana u čl. 2. Zakona o zadrugama (NN 34/11, 125/13, 76/14, 114/18, 98/19). Sve zemlje EU su u svoje zakonodavstvo kojim reguliraju položaj zadruga, ugradile sadržaj zadružnih načela koje je donio Međunarodni zadružni savez (ICA)

²³ Članak 39 Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22)

²⁴ Odluka o donošenju kurikulumu za međupredmetnu temu Održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj (NN 7/2019) i

²⁵ Odluka o donošenju kurikulumu za međupredmetnu temu Poduzetništvo za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj (NN 7/2019)

²⁶ SO – *Specific objective*. To je dodatna oznaka specifičnog cilja koja se pojavljuje u nadređenom regulatornom okviru za provedbu LRS. Unesen je radi lakšeg praćenja korelacije sa regulatornim okvirom.

	<p>kapaciteta lokalnih razvojnih dionika i/ili očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili na jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja</p> <ul style="list-style-type: none"> – lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima. – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti i/ili jačanja razmjene znanja i vještina lokalnih razvojnih dionika i/ili jačanja volontiranja. <p>Ova intervencija se razlikuje od intervencija na nacionalnoj razini prema gore navedenoj dodanoj vrijednosti LEADER-a koja omogućuje integriranu potporu razvoju specifične infrastrukture sukladno lokalnim potrebama i društvenim aktivnostima jačanja kapaciteta lokalne zajednice te partnerske, sektorske i multisektorske projekte (operacije).</p>
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog i/ili pravne osobe privatnog prava. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika, u okviru navedenih kategorija, bit će navedena u LAG natječaju.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	<p>Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – imati sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; - ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. <p>Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u LAG natječaju.</p>
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	<p>Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). <p>Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj ruralne infrastrukture i temeljnih usluga, valorizaciju, interpretaciju, očuvanje kulture i baštine, energetska učinkovitost, društvenu inkluziju, razmjenu znanja i vještina i dr. u svrhu zapošljavanja i/ili osposobljavanja odnosno jačanja kapaciteta dionika, jačanja kvalitete života stanovnika, razvoja vidljivosti, promocije te identiteta područja LAG-a. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: građenje (izgradnja nove građevine i/ili rekonstrukcija i/ili održavanje postojeće građevine i/ili opremanje građevine) i/ili opremanje prostora i/ili nabavu opreme, edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Načela kriterija odabira, prioritarno, su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tip korisnika (prednost će imati projekti kojima su nositelji i/ili projektni partneri: zadruge) - Tip ulaganja: prednost imaju projekti u opremanje građevine i/ili prostora

	<ul style="list-style-type: none"> - Namjena projekta: prednost imaju ulaganja u očuvanje kulture i baštine, zapošljavanje, okoliš, sport i/ili rekreaciju - Područje provedbe projekta (prednost će imati projekti koji svoje aktivnosti/ulaganja provode na otocima) - Doprinos kvaliteti života (prednost imaju projekti kojima se ulaže u komunalnu opremu i/ili malu društvenu infrastrukturu u svrhu razvoja poduzetništva) - Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti s aktivnosti ulaganja u digitalizaciju) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u naseljima (prednost imaju projekti čije aktivnosti/ulaganja doprinose zaštiti okoliša i/ili ublažavanju klimatskih promjena) - Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) <p>Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.</p>
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 100% prihvatljivih troškova projekta. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	1
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.	Naziv pokazatelja	
1.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	5
2.	Naziv pokazatelja	R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe
	Mjerna jedinica	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi
	Ciljna vrijednost	5.000
3.	Naziv pokazatelja	R.42 Promicanje socijalne uključenosti
	Mjerna jedinica	Broj osoba
	Ciljna vrijednost	50

Naziv i kod intervencije	INT 2.1. Potpora razvoju lokalnog poduzetništva
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize. Intervencija prioritetno doprinosi rješavanju potrebe područja LAG-a razvoj proizvodnje, prerade i marketinga poljoprivrednih proizvoda (P3) i razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima (P4). Svrha ove intervencije je pružiti potporu razvoju poljoprivredne proizvodnje, prerade, marketinga i promocije lokalno proizvedenih prehrambenih

- pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115
- doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a
- opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije
- ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS

proizvoda te razvoju dopunskih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima. Na ovaj način doprinosi se jačanju malog i srednjeg poduzetništva, stvaranju novih proizvoda i usluga povećanju dohotka poljoprivrednih gospodarstava, prepoznatljivosti područja i u konačnici povećanju kvalitete života stanovnika, ali i zadržavanju tipičnih mediteranskih krajolika (maslinici, pašnjaci, suhozidi, lokve i sl.). Intervencija doprinosi razvoju dopunskih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima odnosno diversifikaciji djelatnosti, izvora dohotka PG kao i stvaranju novih proizvoda i usluga te unaprjeđenja korištenja zadružne imovine. Fokus intervencije je na jačanju primarne poljoprivredne proizvodnje, razvoju prerade poljoprivrednih proizvoda, te razvoju dopunskih djelatnosti na PG-ovima. Intervencijom će se omogućiti izgradnja, rekonstrukcija i/ili opremanje prerađivačkih pogona, kupnja plovila u svrhu prijevoza do obradivih površina, uvođenje novih i/ili inovativnih tehnologija i rješenja uključujući opremu i materijale, kao i ulaganje u obnovljive izvore energije i/ili energetske učinkovitost te diverzifikacija proizvodnje kao i poboljšanje radnih uvjeta, kako bi se doprinijelo ukupnom jačanju konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava. Fokus intervencije usmjeren je na razvoj selektivnih oblika ruralnog turizma (uz održivo korištenje kulturne i prirodne baštine) te drugih tradicionalnih i inovativnih nepoljoprivrednih djelatnosti, proizvoda i usluga za stanovništvo i posjetitelje područja. Intervencijom se pruža potpora razvoju smještajnih kapaciteta uz očuvanje tradicijske arhitekture i okoliša, kao i potpora jačanju lokalnog tržišta, povezivanju poljoprivrede i turizma u svrhu međusobne integracije i jačanja prepoznatljivosti lokalne gastronomije. Intervencijom će se pružiti potpora provedbi zelene i digitalne tranzicije u nepoljoprivrednim djelatnostima, uz očuvanje kulturne i prirodne baštine. Detaljni opisi i obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove intervencije, pružiti potpora zadovoljenju utvrđenih razvojnih potreba LAG-a nalaziti će se u natječaju LAG-a.

Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 73. uključujući članak 74. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Intervencija doprinosi ostvarenju **SC2 Razvoj lokalnog poduzetništva** jer omogućuje potporu jačanju gospodarskih aktivnosti iz domene poljoprivrede, prerade poljoprivrednih proizvoda te razvoja dopunskih djelatnosti poljoprivrednih gospodarstava, povećanju dodane vrijednosti u poljoprivredi, preradi i ruralnom turizmu te potporu dodanoj vrijednosti LEADER-a.

Intervencija doprinosi **OC LRS Poboljšanje kvalitete života stanovnika i društvene kohezije na području LAG-a Mareta** budući pružanjem potpore razvoju poduzetništva, njihove konkurentnosti i kapaciteta doprinosi stvaranju boljih uvjeta života u naseljima LAG-a i povećanju njihove atraktivnosti za sve generacije stanovništva.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **Specifičnim ciljevima (SC/SO) ZPP-a:**

SC2: Jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanja, tehnologiju i digitalizaciju putem sljedećih pokazatelja:

R.3 Digitalizacija poljoprivrede min. 2 PG-a koji primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a

R.9 Modernizacija min. 2 PG-a koji primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa

	<p>SC8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem sljedećih pokazatelja (uključujući R.37):</p> <p>R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 2 ruralna poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a (isključujući nova poduzeća)</p> <p>R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 6 projekata (operacije) kojima se doprinosi Pametnim selima</p> <p>Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno u uvodnom dijelu. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:</p> <ul style="list-style-type: none"> – socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti očuvanja kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanja zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, kao i putem promotivnih aktivnosti i medijskih objava o projektima – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i dr.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti <p>Različitost intervencije u odnosu na nacionalne intervencije iz SP ZPP-a očituje se u objedinjenju potpore primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji i preradi poljoprivrednih proizvoda uključujući i jačanje kapaciteta te partnerstvo i umrežavanje, kao i u potpori diverzifikaciji ruralnog gospodarstva povezano sa tradicijskim nasljeđem i održivim korištenjem razvojnih resursa te projektima kojima se, uz navedeno, maksimiziraju ostvarenje dodane vrijednosti LEADER-a.</p>
Ciljani korisnici	Pravne i fizičke osobe privatnog prava, uključujući i PG-ove upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu ²⁷ . Detaljna razrada prihvatljivih korisnika, u okviru navedenih kategorija, bit će navedena u natječaju LAG-a
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	<p>Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. <p>Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika biti će navedeni u natječaju LAG-a.</p>
Prihvatljive vrste projekata i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekata	<p>Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i

²⁷ Napomena: U trenutku donošenja ove LRS relevantni upisnici su naziva: Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i/ili dr.

	<ul style="list-style-type: none"> – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). <p>Prihvatljive vrste projekata odnose se na primarnu poljoprivrednu proizvodnju, doradu, preradu, skladištenje poljoprivrednih proizvoda, digitalizaciju poljoprivredne proizvodnje i/ili prerade, uvođenje zelenih tehnologija, razvoj dopunskih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima, stvaranje novih proizvoda i usluga i sl. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: građenje (izgradnju nove građevine i/ili rekonstrukciju i/ili održavanje postojeće građevine i/ili opremanje građevine) i/ili opremanje prostora i/ili nabavu opreme; marketinške aktivnosti; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a.</p>
Načela kriterija odabira	<p>Načela kriterija odabira prioritetno, su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Dužina poslovanja (prednost imaju projekti nositelja sa dužim poslovanjem u djelatnosti za čiji razvoj se traži potpora) – Radna mjesta (prednost imaju projekti čije aktivnosti/ulaganja stvaraju nova radna mjesta ili čijom se provedbom zadržavaju radna mjesta) – Područje provedbe projekta (prednost će imati projekti koji svoje aktivnosti/ulaganja provode na otocima) – Veličina poljoprivrednog gospodarstva (prednost će imati korisnici sa ekonomskom veličinom PG-a manjom od 10.000 EUR SO. – Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode ulaganja u digitalizaciju) – Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode ulaganja u zaštitu okoliša i/ili ublažavanje klimatskih promjena) – Dodana vrijednost u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji (prednost imaju projekti koji moderniziraju primarnu poljoprivrednu proizvodnju zasnovanu na tradiciji područja i/ili lokalnim resursima i doprinose zaštiti okoliša i/ili očuvanju biološke raznolikosti) – Dodana vrijednost u preradi poljoprivrednih proizvoda i drugim djelatnostima izvan primarne poljoprivredne proizvodnje (prednost imaju projekti kojima se kreiraju proizvodi/usluge koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) – Dodana vrijednost u turizmu (prednost imaju projekti kojima se kreira turistička ponuda/turistički proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) – Dodana vrijednost u razvoju zadrugarstva/suradnje lokalnih razvojnih dionika (prednost će imati zadruge sa većim/brojnijim članstvom od zakonskog minimuma) – te drugi elementi Dodane vrijednosti LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) <p>Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.</p>
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.

Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 65% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati u slijedećim slučajevima: <ul style="list-style-type: none"> – najviše 80% prihvatljivih troškova projekta kada je korisnik mladi poljoprivrednik, – najviše 85% prihvatljivih troškova projekta za ulaganja malih PG-ova. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	1
Broj sačuvanih radnih mjesta	1

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.3 Digitalizacija poljoprivrede
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	3
2.	Naziv pokazatelja	R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	3
3.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	3
4.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	9

Skupni prikaz svih pokazatelja za sve intervencije LRS

Intervencija LRS	Pokazatelj	Mjerna jedinica	Doprinos pokazateljima rezultata ZPP	Ciljna vrijednost po godinama						Ukupna vrijednost	
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.		2029.
1.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	1	0	0	1
1.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	1	1	0	2
1.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	4	1	0	5
1.1.	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi	R.41/SC8	0	0	0	0	3.000	2.000	0	5.000
1.1.	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	R.42/SC8	0	0	0	0	40	10	0	50
2.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.3/SC2	0	0	0	0	0	3	0	3
2.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.9/SC2	0	0	0	0	0	3	0	3
2.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog	R.37/SC8	0	0	0	0	0	1	0	1

		radnog vremena (FTE)									
2.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	0	1	0	1
2.1.	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	R.39/SC8	0	0	0	0	0	3	0	3
2.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	0	9	0	9

Prikaz kriterija na temelju kojih projekti iz intervencije doprinose provedbi koncepta Pametnih sela

Br.	Kriterij koji doprinosi provedbi koncepta Pametnih sela	Kriteriji LAG-a na temelju kojih se projekti svrstavaju u projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
1.	inovativna i pametna rješenja u selima	inovativnost na razini LAG-a (obrazloženo u zajedničkim značajkama za sve intervencije)
2.	digitalizacija u poljoprivredi i ostalim društvenim aktivnostima u selima	aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju u poljoprivredi, preradi te u drugim nepoljoprivrednim djelatnostima, u javnoj infrastrukturi i uslugama te drugim društvenim aktivnostima za stanovništvo i širu javnost; uključujući aktivnosti stjecanja znanja i vještina za digitalnu tranziciju
3.	doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima.	ulaganja/aktivnosti kojima se doprinosi zaštiti okoliša i otpornosti na klimatske promjene, uključujući jačanje svijesti i razvoj znanja i vještina za zelenu tranziciju

5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a

Skupština LAG-a Mareta će usvojiti Pravilnik (usklađen s europskim i nacionalnim zakonodavstvom i odobrenom LRS) o pripremi i provedbi Natječaja za provedbu LRS LAG-a Mareta 2023.-2027. (Pravilnik), koji će definirati okvir i procedure pripreme, objave natječaja, postupak ocjenjivanja, izrade prijedloga odabranih projekata za financiranje. Pravilnik će biti obvezujući za Upravni odbor i stručnu službu LAG-a Mareta. Pravilnikom će Skupština delegirati na Upravni odbor LAG-a obvezu imenovanja povjerenstva za otvaranje ponuda, LAG ocjenjivača (Ocjenjivački odbor) te će definirati odnos između voditelja stručne službe LAG-a i Upravnog tijela u postupku pripreme, provedbe natječaja te donošenja prijedloga odluka za odabir projekata za financiranje. Natječajna dokumentacija obvezno sadrži Upute za prijavitelje u kojima se minimalno navodi predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava LAG Natječaja; uvjete prihvatljivosti korisnika i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti projekta i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju; kriterije odabira projekata i dokumentaciju za ocjenu usklađenosti projekta s kriterijima; prag prolaznosti; prihvatljive i neprihvatljive troškove; detaljni postupak odabira projekata; visinu i intenzitet potpore; način, uvjete i rokove prijave projekta te popis priloga i obrazaca. Nakon odobrenja ukupne natječajne dokumentacije od strane nadležnog tijela LAG-a, LAG Natječaj, s pripadajućim obrascima, priložima, vodičima i ostalom dokumentacijom, objavljuje se na mrežnoj stranici LAG-a. Natječaj se objavljuje na web stranici LAG-a Mareta. Javnost se izvješćuje putem lokalnih portala s područja LAG-a Mareta te na min 1 radionicu po Natječaju. Zahtjevi za potporu zaprimaju se pisanim putem na adresu navedenu u Uputama za prijavitelje. Povjerenstvo za otvaranje ponuda izrađuje Zapisnik s otvaranja ponuda i inicijalnu rang listu. Svaki projekt ima prijavni dosje projekta. Ocjenjivanje projekata provodi Ocjenjivački odbor LAG-a koje obuhvaća administrativnu provjeru te ocjenjivanje, uz osiguravanje odgovarajućeg kontrolnog sustava i revizijskog traka tijekom obavljanja provjera. Rezultat analiza je rang lista projekata nakon ocjenjivanja, koja se s pratećom dokumentacijom upućuje na odlučivanje Upravnom odboru LAG-a. Upravni odbor provodi procjenu projektnih prijedloga prema izvješću i rang listi nakon

ocjenjivanja te provjere sukladnosti s kriterijima za vrednovanje i odabir projekata. Na odluke Upravnog odbora, korisnici imaju mogućnost prigovora tijelu LAG-a nadležnom za prigovore, čije Odluke moraju biti jasne i konačne. U slučaju da je prigovor prihvaćen, zahtjev za potporu se vraća u administrativnu obradu. LAG je obavezan osigurati i spriječiti bilo kakvu mogućnost pojave sukoba interesa. Popis projekata koji su odabrani od strane LAG-a objavljuje se na web stranici LAG-a, te uključuje najmanje sljedeće podatke: naziv korisnika, naziv projekta, dodijeljeni broj bodova, iznos dodijeljene potpore, kumulativ dodijeljene potpore. Nakon završetka natječaja i postupka odabira projekata na LAG razini, sva dokumentacija o postupcima i odluke o odabiru dostavljaju se APPRRR-u, putem AGRONET-a. LAG podnosi Zahtjev za potporu za svaki pojedinačni odobren projekt. APPRRR provodi postupak provjere usklađenosti odabira projekata LAG-a s kriterijima navedenim u LRS i LAG Natječajem, te, nakon provedenih provjera, donosi Odluku o dodjeli sredstava za svaki pozitivno ocijenjeni Zahtjev za potporu. Lista potvrđenih i odobrenih projekata od strane APPRRR-a objavljuje se na mrežnim stranicama LAG-a.

5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om

Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Intervencija LRS	Usklađenost sa specifičnim ciljevima ZPP-a (uključujući međusektorski/horizontalni)
OC1 Poboljšanje kvalitete života stanovnika i društvene kohezije na području LAG-a Mareta	SC1 Unaprjeđenje kvalitete života u lokalnoj zajednici	INT 1.1 P Potpora projektima društvene i komunalne infrastrukture te jačanja ljudskih kapaciteta lokalne zajednice	SC ZPP 8
	SC2 Razvoj lokalnog poduzetništva	INT 2.1 Potpora razvoju lokalnog poduzetništva	SC ZPP 2 SC ZPP 8

6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS

6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS

Osim standardne upravljačke strukture LAG-a Mareta, kao udruge, u LAG-u su profesionalno zaposlene dvije osobe na neodređeno radno vrijeme. Po potrebi LAG angažira volontere, ovisno od projekata koje prodi. Voditeljica LAG-a je zaposlena u LAG-u 5 godina. Sve zaposlene osobe u LAG-u imaju visoku stručnu spremu, a voditeljica LAG-a ima dugogodišnje radno iskustvo na različitim funkcijama, te u pripremi i provedbi EU i nacionalnih projekata.

Sredstava za predfinanciranje, za nesmetan rad LAG-a, i dalje se planiraju koristiti iz članarina članova lokalnog partnerstva (samofinanciranje), a koja su na trenutnoj razini od 12.000,00 eura godišnje. LAG je do sada osiguravao likvidnost osim od članarina, putem kratkoročnih zaduženja. U narednom razdoblju, ovisno o iznosu raspoloživih sredstava, planira zaposliti još jednu osobu na pola radnog vremena radi provedbe administrativnih poslova, kako bi se osigurao nesmetan rad LAG-a i provedba LRS. Prema dosadašnjim iskustvima, administrativni

poslovi su oduzimali veoma mnogo vremena prekvalificiranoj radnoj snazi, a koja onda nije davala odgovarajući doprinos, poglavito u animaciji terena. Očekivana sredstva kroz LEADER program, neće biti dostatna za financiranje 3 zaposlene osobe, pa se jedna osoba planira sufinancirati sredstvima iz članarina, ali i kroz provedbu nekih drugih EU i nacionalnih projekata.

LAG raspolaže s dva ureda, jedan na mjestu sjedišta LAG-a Olib, odakle može pokriti usluge u relativno kratkom vremenu za otoke Silba, Premuda i Olib i drugi u Zadru (područni ured) koji je dostupan svim dionicima s kopna i otoka. Uredi su opremljeni odgovarajućom uredkom opremom, a zaposlenici na raspolaganju imaju potrebnu informatičku opremu. Ured koristi cloud za svoje poslovanje, što olakšava i omogućava poslovanje na daljinu (kad se ukaže potreba).

Članovi LAG-a, koji su kroz LAG uspješno prošli edukaciju za pripremu i provedbu projekata, također uspješno apliciraju i provode projekte za svoje udruge, tvrtke, institucije.

Gradovi i općine, kao osnivači LAG-a, osim brojnih infrastrukturnih projekata, financiranih iz proračunskih sredstava, nacionalnih izvora i EU fondova, provode i ostale projekte, te na taj način pokušavaju poboljšati kvalitetu života svojih stanovnika.

Na području LAG-a nije ujednačen razvoj ljudskih kapaciteta. U Zadru, koji je sveučilišni grad, te grad razvijenog gospodarstva, civilnog društva, u kojem djeluju različite potporne poduzetničke institucije ne nedostaje educiranih i kvalitetnih osoba koje su uključene i značajno doprinose razvoju svog područja.

Međutim diseminacija informacija nije ravnomjerna te što je neko područje udaljenije od središta to raspolaže s manje informacija. Pogotovo informacije teško dopiru do otočnih zajednica, naročito onih koje su udaljenije od kopna i na kojima je vrlo malo osoba (fizičkih ili pravnih koje mogu biti (ili već jesu) pokretači zajednice.

Zbog toga će LAG i ubuduće veliku pažnju posvetiti animaciji, edukaciji, informiranju stanovništva. Osobitu pozornost posvetit će jačanju kapaciteta članova, zaposlenika i volontera LAG-a, kroz usavršavanje, obrazovanje, umrežavanje, razvojne projekte, osposobljavanja, studijska putovanja i sl.

Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS

Godina provedbe LRS	Planirani broj zaposlenih osoba koji rade isključivo na provedbi LRS (animacija, LAG natječaj, ostali uredski poslovi u vezi provedbe LRS), izražen u FTE	Planirani iznos članarina (ukupno) za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Planirani iznos iz ostalih izvora financiranja za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Ukupno planirani iznos za predfinanciranje tekućih troškova i animacije
2023.	2	12.000	18.000	30.000
2024.	2	12.000	18.000	30.000
2025.	2	12.000	18.000	30.000
2026.	2	15.000	20.000	35.000
2027.	2	15.000	20.000	35.000
2028. (n+2)	2	15.000	20.000	35.000
2029. (n+2)	2	15.000	20.000	35.000

6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS

Monitoring provedbe LRS obuhvaća stalno praćenje, mjerenje učinaka provedbe strategije, indikatora za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti projekata. Kontinuirano praćenje provedbe LRS sastavni je dio redovnih aktivnosti LAG-a. Statut i drugi, operativni, akti LAG-a Mareta nalažu godišnje izvješćivanje svih tijela LAG-a o provedbi LRS i učinkovitosti rada LAG-a.

LAG Mareta će provoditi praćenje i vrednovanje provedbe LRS koristeći regulatorni okvir za praćenje i ocjenu učinka (PMEF) temeljem Uredbe o zajedničkim odredbama (EU) br. 2021/1060, okvira za praćenje i ocjenjivanje uspješnosti iz Uredbe (EU) br. 2021/2115, Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2021/2290, i evaluacije strateških planova ZPP-a te pružanje informacija za praćenje i evaluaciju iz Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2022/1475. Proces praćenja planirat će se i temeljem: Smjernica za izradu evaluacijskih planova ZPP-a, a koje ističu specifičan značaj praćenja pokazatelja LRS u doprinosu SP ZPP-a te praćenja i vrednovanja dodane vrijednosti LEADER-a. Isto tako, LAG će planiranje doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a pripremiti temeljem postojećih i budućih Smjernica za evaluaciju LEADER-a/CLLD-a na EU razini. Dodanom vrijednosti LEADER-a, uz doprinos specifičnom cilju 8 te općem cilju 3 ZPP-a, ujedno se doprinosi i postizanju cilja 5. kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ (Uredba (EU) br. 2021/1060). Podaci koje će pratiti LAG odnose se na praćenje pokazatelja dodane vrijednosti intervencije LEADER putem rada LAG-a (tekući rad i animacija) kao i putem provedbe LRS na razini operacija (projekata), a koji su osnova za vrednovanje (evaluaciju). U ovom programskom razdoblju postoji velika potreba postizanja dodane vrijednosti LEADER-a u usporedbi s potporama koje se pružaju putem intervencija SP ZPP-a te iz drugih nacionalnih i EU izvora. Dodana vrijednost LEADER-a proizlazi iz potpune primjene sedam načela LEADER-a. Aktivnosti provedbe LRS moraju jasno dokazati dodanu vrijednost LEADER-a integriranom pristupu ruralnom razvoju.

LAG će provedbu LRS pratiti na razini postizanja ciljeva identificiranih u LRS putem Plana praćenja pokazatelja (koji sadrži pokazatelje LRS te dodane vrijednosti LEADER-a, terminski plan te zadaće) putem kojih će pratiti rad LAG i provedbu intervencija LRS i strategije u cjelini. Projekti odnosno operacije imati će zajedničke pokazatelje prema kojima će se podatci prikupljati. Temeljem Plana praćenja pokazatelja, LAG će uspostaviti sustav izvješćivanja kvantitativnih i kvalitativnih elemenata potrebnih za praćenje operacija odnosno projekata za provedbu intervencija LAG-a te o istima izvješćivati Upravljačko tijelo putem izvješća na godišnjoj razini.

LAG će imati imenovanog zaposlenika zaduženog za praćenje rada LAG-a i projekata (operacija) za provedbu intervencija LAG-a kao i analizu o napretku provedbe ukupne LRS te rezultatima postignutim financiranjem iz intervencije LEADER.

LAG će, u svoj redovni rad, uključiti aktivnosti animacije povezane sa praćenjem i vrednovanjem LRS, a kako bi mogao sumirati postignute rezultate i njihove doprinose na godišnjoj razini, te temeljem provedenih analiza, djelovati u narednoj godini implementacije LRS. LAG će, uz navedeno, izraditi Plan vrednovanja (evaluacije) LRS koji bi trebao odgovoriti najmanje na sljedeća pitanja: Koji su ciljevi LAG-a za vrednovanje LRS?; Procjena dodane vrijednosti LEADER-a; Elementi upravljanja i koordinacije za rad LAG-a i proces provedbe LRS; Posebne teme LRS ili teme koje LAG želi ocijeniti zatim podatci potrebni za vrednovanje LRS (što je povezano s Planom pokazatelja i njihova praćenja) te koji su alati i metode koje će koristiti, rokovi vrednovanja i relevantne prekretnice kao i pristup priopćavanju aktivnosti/nalaza vrednovanja javnosti te koji su resursi potrebni. Vrednovanje LRS provest će se najmanje 2 puta tijekom trajanja LRS. Isto tako, LAG Mareta će sudjelovati u svakom vrednovanju intervencije LEADER ili SP ZPP-a koje će se provoditi sa nacionalne razine.

Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP

Naziv pokazatelja rezultata ZPP (RI)	Naziv mjerne jedinice	Mjerna jedinica	Intervencija LRS (naziv i/ili kod)	Ciljna vrijednost po godinama							Ukupna vrijednost
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
R.3 Digitalizacija poljoprivrede	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	2.1.	0	0	0	0	0	3	0	3
R.9. Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	2.1.	0	0	0	0	0	3	0	3
R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	1.1./2.1.	0	0	0	0	1	1	0	2
R.39 Razvoj ruralnoga gospodarstva	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	2.1.	0	0	0	0	0	3	0	3
R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	1.1./2.1.	0	0	0	0	4	10	0	14
R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	1.1.	0	0	0	0	3.000	2.000	0	5.000
R.42 Promicanje socijalne uključenosti	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	1.1..	0	0	0	0	40	10	0	50

7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

7.1. Financijski plan provedbe LRS

Financijski plan prikazuje predviđanje rashoda za provedbu LRS za programsko razdoblje 2023.-2027. kako bi se osigurala proračunska sredstva za zatvaranje programa u godinama 2028.-2029. Financijski plan predstavlja sažeti prikaz alokacija za provedbu zadaća LAG-a i postizanje ciljeva LRS, a time i doprinosa postizanju specifičnih i općih ciljeva SP ZPP-a RH kao i 5. cilja Kohezijske politike EU „*Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa*“ za LEADER/CLLD. Provedbom financijskog plana LAG doprinosi postizanju ciljeva horizontalnih politika EU (*Zeleni plan, digitalna tranzicija, Dugoročna vizija za ruralna područja, Pametna sela* i dr.). Financijski plan sažeto prikazuje vrijednost za novac i izravno je povezan sa Akcijskim planom provedbe LRS.

Financijski plan sadrži postotak ukupne financijske alokacije LRS potreban za njezinu provedbu putem projekata razvojnih dionika u okviru alokacija za 2 intervencije LRS, projekte suradnje te tekuće troškove i animaciju.

Za aktivnosti koje se odnose na tekuće troškove i animaciju, odnosno upravljanje provedbom LRS, kojih je isključivi korisnik LAG, planom je predviđeno maksimalno dopuštenih 25% ukupne alokacije.

Troškovi animacije odnose se na aktivnosti promicanja LRS i jačanje kapaciteta šire lokalne zajednice kao i potencijalnih nositelja (promotora) projekata za provedbu LRS. Posebna pažnja će se posvetiti jačanju kapaciteta dionika koji do sada nisu imali koristi od financiranja iz programa LEADER kao i osjetljivih skupina društva. Tekući, odnosno administrativni troškovi odnose se na prihvatljive operativne troškove LAG-a povezane sa provedbom LRS, što uključuje troškove plaća djelatnika LAG-a, režijske troškove, promidžbu, komunikaciju, financijsko upravljanje i reviziju te praćenje i evaluaciju provedbe LRS.

Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Raspored sredstava po godinama (%)							Ukupno za cijelo programsko razdoblje po intervenciji	Od toga za projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.		
1.1.	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	20,00%	17,50%	0,00%	37,50%	37,50%
2.1.	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	30,00%	0,00%	30,00%	30,00%
Tekući troškovi i animacija	0,00%	4,00%	4,00%	4,00%	5,00%	4,00%	4,00%	25,00%	n/p
Priprema i provedba projekata suradnje	0,00%	0,00%	0,00%	1,50%	5,00%	3,00%	0,00%	7,50%	n/p
UKUPNO	0,00%	4,00%	4,00%	5,50%	28,00%	54,50%	4,00%	100,00%	67,50%

7.2. Akcijski plan provedbe LRS

Akcijski plan predstavlja nacrt načina na koji LAG predlaže rješavanje prioriternih razvojnih potreba i korištenje vlastitog razvojnog potencijala, kako je utvrđeno procesom izrade LRS. On daje okvir za provedbu LRS definiranjem dinamike otvaranja natječaja LAG-a za prikupljanje i odabir projekata (operacija) lokalnih razvojnih dionika područja. On daje dinamički okvir za potporu postizanja ciljeva LRS a time i ciljeva SP ZPP-a te drugih povezanih i horizontalnih politika EU. Akcijski plan integriran je s okvirom za praćenje pokazatelja te postizanje rezultata LRS putem aktivnosti obuhvaćenih sa 2 strateške intervencije.

Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Broj LAG natječaja							Ukupno
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
1.1.	0	0	2	2	0	0	0	4
2.1.	0	0	0	3	0	0	0	4
UKUPNO	0	0	2	5	0	0	0	7

PRILOZI

Prilog 1.

Literatura

- Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.
- Strategija razvoja poljoprivrede do 2030.
- Nacionalna razvojna strategija RH do 2030.
- Uputa za izradu LRS i LAG intervencija 2023. - 2027.
- Evaluacija LEADER-a/CLLD-a, Smjernice; ENRD, Europska komisija, 2017.
- Plan razvoja Zadarske županije 2021.-2027.
- Akcijski plan energetske i klimatske održivosti razvitka Grada Zadra i Općine Preko
- Lokalna razvojna strategija LAG-a Mareta za razdoblje 2014. - 2020. (s produžetkom trajanja do 2022.)

Prilog 2.

Tablica: Naselja na području JLS LAG-a Mareta

Osnovni statistički podaci o LAG-u						
Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja iz JLS u sastavu LAG-u	Broj stanovnika u naselju	Površina JLS km ²	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km ²)	Broj kućanstava u JLS
Kali	1.585	Kali	1.585	9,41	168,44	656
Kukljica	628	Kukljica	628	6,79	92,49	275
Nin	2.705	Grbe	173	52,86	51,17	1.021
		Nin	1.101			
		Ninski stanovi	340			
		Poljica - Brig	304			
		Zaton	595			
		Žerava	192			
Preko	3.556	Lukoran	478	54,79	64,9	1.472
		Ošljak	35			
		Poljana	321			
		Preko	1.250			
		Rivanj	23			
		Sestrunj	45			
		Sutomišćica	380			

		Ugljan	1.024			
Privlaka	2.128	Privlaka	2.128	11,17	190,51	807
Sali	1.746	Božava	118	124,35	14,04	774
		Brbinj	70			
		Dragove	18			
		Luka	124			
		Sali	726			
		Savar	35			
		Soline	59			
		Veli Rat	91			
		Verunić	54			
		Zaglav	171			
		Zverinac	55			
		Žman	225			
Zadar	70.779	Babindub	31	191,71	369,2	26.713
		Brgulje	63			
		Crno	622			
		Ist	146			
		Kožino	800			
		Mali Iž	193			
		Molat	85			
		Olib	117			
		Petrčani	572			
		Premuda	65			
		Rava	67			
		Silba	344			
		Veli Iž	323			
		Zadar	67.309			
		Zapuntel	42			
Ukupno LAG	83.127	44	83.127	451,08	184,28	31.718

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2021.

Prilog 3.

Tablica: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a Mareta

JLS	Vrsta kulturnog dobra									
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro			
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka				
Kali	Ljetnikovac Dražić				Grb Ivlianvs Tonini					
					Slika Raspeće (G. B. A. Pitteri, 18. st.)					
Nin	Crkva sv. Anselma (Anselma)	Kulturno povijesna cjelina grada Nina (Nin-otok) i kopnena arheološka zona		Ostaci antičke luke u Zatonu	Kip "Bogorodice s Djetetom" (Gospa od Zečeva)	Inventar župne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije	Svetkovina Gospe od Zečeva			
	Crkva sv. Križa i okolno područje s prapovijesnim i antičkim nalazima			Arh ostaci rimske stambene kuće (Banovac) s mozaicima				Inventar crkve sv. Anselma		
	Crkva sv. Ambroza								Inventar riznice crkve sv. Asela (Anselma)	
	Kula									
	Crkva sv. Nikole			Rimski mozaik						
Preko	Crkva sv. Hipolita i Kasijana			Arh zona Muline	Oltarna slika "Sv. Jerolim, sv. Frane Asiški i sv. Bernardin Sijenski"	Zbirka starih i rijetkih knjiga knjižnice samostana sv. Pavla na Školjčiću				
	Crkva uznesenja BDM						Slika "Uznesenje Blažene Djevice Marije sa sv. Ivanom Krstiteljem, sv. Mihovилоm i sv. Eufemijom"	Inventar zbirke Samostana sv. Pavla Pustinjaka na otočiću Galevcu (Školjčiću)		
	Samostan i crkva sv. Jeronima								Oltarna slika "Uznesenje Blažene Djevice Marije"	Dvije slike sa prikazom "Navještenja"
	Ljetnikovac obitelji Lantana						Oltarna slika "Bogorodice s Djetetom i svecima"			
	Ljetnikovac obitelji Califfi (Brčića dvor)								Oltarna slika "Sv. Lucije"	
	Crkva sv. Ivana						Glavni oltar			
	Tvrđava sv. Mihovila								Slika Bogorodica od Bezgrešnog začeća sa sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Lovrom	Pet rijetkih knjiga (16. - 18. st.) iz fonda Znanstvene knjižnice Zadar
	Samostan sv. Pavla									
	Kuća Vrgada									
	Kuća „De Ponte“									
Privlaka	Crkva sv. Vida				Barka tipa guc "Belona"					

Sali	Crkva i samostan sv. Mihovila			Pećina Vlakno	Slika "Bogorodica sa Djetetom, sv. Sebastijanom i sv. Rokom"	Inventar župne kuće i crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije	Glazbena praksa Tovareća mužika
	Crkva sv. Roka			Ostaci crkve sv. Ivana			1
	Kuća Petricioli						
	Kaštel Guerini i crkvice sv. Nikole						
	Crkva sv. Pelegrina				Slika "Bogorodica s Djetetom, sv. Antom Opatom, sv. Šimom i sv. Franom Asiškim"	Inventar župne kuće i crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije	
	Kuća Rančić						
	Crkva uznesenja BDM						
	Svjetionik Sestrica Vela-Tajer				Slika "Sv. Ante Padovanski"	Inventar pokretnih kulturnih dobara župne crkve sv. Jakova na Premudi	
				Slika "Mrtvi Krist"			
				Slika "Bogorodice s Djetetom"			
				Slika Bogorodica s Djetetom, sv. Šimunom i sv. Leonardom			
Zadar	Obrambena kula „Kastel“, Olib	Povijesno-memorijska cjelina bivšeg koncentracijskog logora Molat		Olupina ratnog broda „S. Istvan“ Premuda	Oltarna pala „Prikazanje u hramu“, Kožino	Inventar Samostana franjevac trećoredaca sv. Mihovila	Tradicijsko lončarstvo otoka Iža
	Crkva sv. Ciriaka (Kiriak, Krial, Kriaka), Premuda	Kulturo-povijesna cjelina grada Zadra		Arh ostaci crkve na položaju Musapstan	Škrinja – relikvijar sv. Stošije	Zbirka tekstila Zadarske nadbiskupije	Govor zadarskih Arbanasa (Arbanaški govor)
	Crkva rođenja BDM (sv. Jakov), Premuda	Kulturo-povijesna cjelina Diklo		Ostaci niza brodoloma, Silba	Slika Svete obitelji	Inventar župne crkve Gospe od Ružarija u Diklu	Silbenski tanac
	Crkva Blažene Gospe od Karmela, Silba			Ostaci crkve sv. Marine	Bočni oltar Srca Isusova	Inventar župe Uznesenja Blažene Djevice Marije	
	Crkva uznesenja BDM (Gospa Maslinska)			Ostaci crkve sv. Stošije	Slika „Sv. Zoilo izvlači tijelo sv. Krševana iz mora kraj Grada“	Zbirka stare i rijetke knjižne građe iz knjižnice samostana sv. Frane	
	Fontana „Carska fontana“			Ostaci crkve sv. Lovre	Drveni polikromirani oltar iz Pristega	Zbirka misnog ruha samostana sv. Frane	
	Crkva sv. Nikole			Ostaci crkve sv. Klimenta	Drveni retabloltara sv. Šimuna	Etnografska zbirka u Štrekelovu mlinu	
	Episkopalni kompleks			Ostaci crkve Stomorica (S. Maria de Pusterla)	Oltarna slika „Bogorodica sa Djetetom i sveticima“	Zbirka starih i rijetkih knjiga knjižnice Samostana franjevac trećoredaca sv. Mihovila	

Crkva sv. Ivana Krstitelja	Ostaci crkve sv. Bartula, Petručane	Glavni i bočni oltari (druga pol. 18. st.) u crkvi sv. Cirijaka na Premudi
Kompleks ženskog odgajališta sv. Dimitrija	Antički brodolom s tovarom tegula kod Molata	Inventar samostana i crkve sv. Frane
Ostaci samostana sv. Nikole s crkvom i zvonikom		Korska sjedala u katedrali sv. Stošije
Crkva sv. Andrije i sv. Petra Starog		Inventar crkve sv. Šimuna
Crkva sv. Šimuna i Jude Tadeja		Slika Bogorodice s Djetetom, sv. Jeronimom, sv. Petrom (?), sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Šimunom zvana i Gospe od Sniga
Palača Ghirardini		Slika "Prijenos Loretske kuće"
Veliki Arsenal		Etnografska zbirka Veli Iž
Crkva sv. Mihovila i samostan franjevac		Oltarna slika "Sv. Frane Asiški u slavi sa sv. Josipom, sv. Ursulom i sv. Joakimom"
Crkva sv. Marije i samostan benediktinki		Slika "Sv. Lucije"
Crkva sv. Franje i samostan franjevac		Poliptih "Varoške Gospe"
Crkva sv. Dominika i ostaci samostana		Slika bratima Gospe od Sniga
Palača Petrizio		Slika "Gospa od presvetog ružarija sa sv. Petrom Alkantanskim i sv. Ivanom Nepomukom"
Palača Nassis		Medalja
Palača Grisogono		Slika "Sv. Dominika"
Palača Fozze		Portret "Biskupa Ivana Dominika Stratika"
Palača Borelli		Reljef sv. Julijana
Ostaci crkve sv. Tome		Madregola bratovštine

					pravoslavne crkve Sv. Ilije u Zadru	Rođenja Blažene Djevice Marije
	Kompleks stare bolnice				Slika "Pričest sv. Benedikta"	
	Gradsko groblje				Slika "Raspeti Krist s Bogorodicom, sv. Dominikom, sv. Jelenom križaricom i sv. Šimunom"	Dva brončana anđela, nosači škrinje sv. Šime
	Gradska straža				Zastava Zadarskog kaptola	Reljefi i skulpture poliptiha
	Gradska loža				Nadgrobna ploča kanonika Mateja Sturariususa	
	Crkva sv. Ilije i zgrada uz nju				Bočni oltar Srca Isusova	
	Crkva Gospe od Kaštela (Gospe od Zdravlja)				Srebrni okov za sliku Gospe Maslinske	
	Citadela				Periodika	
	Crkva Gospe Loretske				Glagoljski natpis s kuće Ivančić	
	Crkva sv. Petra				Orgulje u crkvi sv. Mihovila	
	Crkva sv. Martina				Oltarna slika „Sveta Obitelj“ iz crkve sv. Krševana u Zadru	
	Crkva Gospe od Ružarija				Oltar s kipom Bogorodice iz crkve sv. Krševana u Zadru	
	Kula				Pergamene	
	Crkva Uznesenja BDM i groblje				Nadgrobni spomenik Francesca Rossinija	
	Crkva sv. Marije, Mali Iž				Škropionica s grbom obitelji Pasini	
	Kulturno-prosvjetni dom „Sloga“ V. Iž				Slika "Bogorodice s djetetom"	
	Komunjski magazin (stara uljara)				Reljef sv. Jerolima u špilji	
	Sklop zgrada nekadašnje Preparandije i Tvornice duhana				Gotičko-renesansni kalež	
	Mali arsenal				Raspelo u crkvi sv. Mihovila	
	Kapetanska kuća Marinčić s Toretom, Silba				Ugljanski poliptih	
	Kompleks Namjesništva (bivše Providurove i				Reljef "Sv. Stošije na odru"	

	Kneževe Palače)						
	Graditeljski sklop ljetnikovac Begna (Turan)				Nadgrobn spomenik Šimunu Fanfogni		
	Upravna zgrada Opće bolnice Zadar				Nadgrobn spomenik providuru Marinu Zorziju u crkvi sv. Krševana		
					Glavni oltar u crkvi sv. Marije		
					Glavni oltar u crkvi sv. Krševana		
					Drveno svetohranište		
					Oltarna slika "Bogorodica s Djetetom, sv. Franom i sv. Antom Padovanskim"		
					Oltarna slika "Navještenje sa sv. Antom Padovanskim i sv. Jeronimom"		
					Oltarna slika "Polaganje u grob sa skupinom svetaca i portretom donatora"		
					Oltarna slika "Bogorodica s djetetom, sv. Ivanom Krstiteljem, sv. Nikolom i portretom donatora"		
					Oltarna slika "Navještenje sa sv. Pavlom i sv. Petrom i portretom donatora"		
					Oltarna slika "Raspeće s donatorom" iz crkve sv. Marka		
					Inkunabule		
					Srebrna oltarna pala		
					Raspelo		
					Nadgrobn ploča nadbiskupa Veniera		
					Anžuvinski kalež		
					Reljef "Madona s Djetetom"		

					Renesansna tamjanka Škrinja sv. Šimuna		
LAG Mareta							Picigin
							Umijeće suhozidne gradnje
							Klapsko pjevanje
							Glagoljaško pjevanje
							Umijeće čitanja, pisanja i tiskanja glagoljice
							Tradicijske ribolovne vještine, običaji i vjerovanja na Jadrano
							Zlatna formula hrvatskoga jezika ča-kaj-što
							Mediteranska prehrana na hrvatskoj obali Jadrana
							Tradicije hrvatskog lovstva
							Umijeće plovidbe latinskim i oglavnim jedrima duž hrvatske obale
Ukupn o LAG	73	4	0	16	81	38	15

Izvor: *Ministarstvo kulture i medija, Registar kulturnih dobara*

